

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

[א] [למנן מ.נ.] צ"ל יח.
[בש"ש] ג' ד"ה מורה
[ועבר] ד' [נבי"מ כ"ה].
[ה] ב"ק טו. עיי"ש.
[ו] למנן מ.נ. [ז] שביעה
פ"ו ה"ג.

ליקוטי רש"י

מורה ומעבר נבי.
בש"ש נא אלא אחד וקא
סלקא דעקר השתא דבין
השמשות עדיין לא נא
חסם למורה עדיין היה
רחוק מן העירוב שמה
אלפים פחות שמי אמות
ומשכשה הלך אלפים
ומנע לנחך ארבעה אלפים
של עיר זה שהיה עירובו
ותלה דעתה חסם ואמר
אם יבא למורה עירוב
למורה ואם לא יבא לא
לכאן ולא לכאן הריני כמי
עירי ולא יהא עירוב
ולמחר שעת שאל למורה
מי יאמר דנשעת קניית
עירוב היה דעת חסם
ליכנס למנן ד' אלפים של
עיר דלמנא לא היה דעומו
לוח ולא קנה עירובו של
זה ור' יהודה קאמר דקני
דלמחנין הוצרך הדבר
דקפוד הוסיף שכן
השמשות היה דעמו לכאן
[עירובין לו:]. ובכ"ר בא
חכם. בין השמשות דקנה
עירוב לאותו הרוח שכן
המנה זה מצדד יוס
[יומא נ:].

הגהות וצינונים

[א] כבתי"י נוסף ב'התם
[וכי] לעיל כו ע"ב:
[ב] גירסת רש"י אשכחיה
לר' אבין [גליקן]:
[ג] נדביל סיפא נמי
[באה"מ וכו' בבתי"י]:
[ד] כבתי"י נוסף ב'התם'
[ה] [א] צ"ל דהבי
קאמר [ב"ש]: [ו] צ"ל
דפריך [רש"י]:
[ז] נוסף ע"פ המהרש"ל:
[ח] נדביל ודריק [ר"ן]
[ב"ש]: [ט] צ"ל ומשום
דבי [ב"ש]:

משילין

והיוגין בה כו. דקא ק"ד יומנין דחכס לא נא עד לאחר בין
השמשות כגון שמשכה לו בתוך התחום שצאמו מקום בית המדרש
או בתוך ד' אלפים והוא מכיר אילן או גדר לסוף אלפים לתחום
שמשכה לו ואמר שצמחי תחמו דיוכל להלך משמשכה ד' אלפים
אמות כדלמך בעירובין (דף מט:)

הלך היכא דנשעת קניית עירוב לא
אחי חכס להסוא אחרת והדר אחר
מי יימר דקנה ההוא עירוב למפרע
דלמנא חכס בין השמשות לא היה
דעתו לנא לכאן אי לא סמכין
אזריה לומר הוצרך ללוח זה
היה חכס עתיד לנא זה התנה
דלמקום שצא חסם יהא עירובו
קונה למפרע: וא"ר יוחנן גרסינן:
ובכ"ר בא חכם. הא דלמך רבי
יהודה אס נא חכס למורה וכו'
דעל חכס יכול להמנות בשכר נא
קודם בין השמשות עסקין אך זה
אילו יודע לאזהר רוח נא וקאמר
לאותו רוח שצא לו יהא עירוב
קונה דאין קנייתו על ידי צריה
אלא קנייה דאית ולמחר גלי מילתא
צעלמא הוא דלוח שישמע זה שהיה
ט' החכם קנה עירוב ומדלכטריך
ר' יוחנן לאוקמה בשכר נא חכס
ש"מ לית ליה צריה ואפי' בתחומין
דרבנן: א"א א"ש"א י"א תיפוך.
ורבי אשעי' הוא דלמך יש צריה
דקדיש לך לטורח את הפתחים מכאן
ולהסא: בדאורייתא. כגון טומאת
מת לית ליה צריה דאין יאילמא
הלכה למשה מסעי כדלמך צרכיה
(דף נ:). דהלכות טומאה הכי גמירי
לח: אב"י בדרבנן. כגון טומאת
אית ליה: שור ש"פ פטם. שמפטס

שורים למכור: הרי הוא כרגלי כל אדם. אפי' ק עיר אחרת
שנא לכאן ע"י עירוב מוליכו למקומו דכיון דאורחיה לוצינה מלחמול
אוקמיה צדוניה דמאן דאחי למחר וצין ליה: שור ש"פ רועה.
אדם שמגדל צממות שלו ופעמים שמכר מהן לשכניו ומכיריו:
הרי הוא כרגלי אנושי אותה העיר. אלפים אמה לכל רוח ואפילו
עירב רועה זה ד' אלפים אמה לרוח אחת אילו מעבד על אחד
מצני אותה העיר שלקחו הימנו צו"ט מלהוליכו לרוח שנגדה
אלפים דמלחמול אוקמיה צדוניה צני העיר לפי שרגלין ליקח
הימנו אצל כרגלי צני עיר אחרת לא דאין לרועה שס סותר צממות
בחו פטס שצרכיה צני עיר אחרת ליקח הימנו: פשיטא. דכי
שאלו מצדד יוס צדוניה קאי: קמ"ל כו. והשואל דקא חני
דצדרא צעלמא ולא משך מצדד יוס וקמ"ל כיון דאסמכיה צדוניה
אוקמיה: ביו"ט הרי הוא כרגלי המשאיל פשיטא. כיון דרישא
דצדרא צעלמא מוקמין וסיפא נמי הכי איתא דאפילו דצדרא לא
היה אלא צו"ט: בימיר אבד. האי משאיל: דלמא. כיון דלא
אחי ואמר לי איניש אחרתא אשכח: בי פליק רבי אבא. כשרה
לעלות או כשהיה צדך אחר תפלה זו: יהא רשא. כי אמני
להס: איבא מילתא. דשמעתמא: דתתקב"ל. לחמני המקום שלא
אשכח: כי פליק. כלומר כי מטא להס: אמאי. כרגלי שחיקן
לגטל איסור תחומין דמים ומלח דוטררי לגבי עיסה דנפישא: אמר
ד"ר רבי אבא. ומשום דחלקה של זו מועט זה יאבד שמה מלקרות
על עיסה זו וכי מי שנחער לו כ' יאכל הלה זה שהרוצ שנו:
ותדי

פרק חמישי

ביצה

לח.

והיוגין בה מ"ש כו' מורה ומעבר נמי אין ברירה. פ"ה דס"ד
דהחכס נא בשעת על ידי אילן או גדר ואמר שצמחי
תחמו מצדד יוס ועל ידי כך נא בשעת מתוך לתחום וקשה
דהאין יכול לנא בשעת משני כדי העיר למורה ולמעבר כיון שיש
יותר מד' אלפים צמחים לכן נ"ל

והיוגין בה מ"ש לכאן ולכאן דלא דאין ברירה
מורה ומעבר נמי אין ברירה וא"ר יוחנן ובכ"ר
בא חכם אלמא לית ליה לר' יוחנן ברירה
אלא לעולם לא תיפוך *וכי לית ליה לרבי
אושעי' ברירה בדאורייתא אבל בדרבנן
אית ליה דרש מר זוטרא הלכה כרבי
אושעי' אומר שמואל י"שור של פטם הרי
הוא כרגלי כל אדם י"שור של רועה הרי
הוא כרגלי אותה העיר: והשואל כלי
מחבירו מערב יו"ט: פשיטא י"לא צדיכא
שלא מסרו לו אלא ביו"ט מהו דתימא
לאו ברשותיה אוקמיה קמ"ל מסייע ליה
לר' יוחנן דא"ר יוחנן השואל כלי מחבירו
מערב יום טוב אף על פי שלא נתנו
לו אלא ביו"ט הרי הוא כרגלי השואל:
י"ביו"ט כרגלי המשאיל: פשיטא י"לא צדיכא
דרגיל ושאל מיניה מהו דתימא ברשותיה
קא מוקים ליה קמ"ל מימר אבד דלמא
משכח איניש אחרתא ואזיל ושאל מיניה: וכן
האשה ששאלה מחבתה: כי סליק רבי אבא
אמר יהא רעוא דאיבא מלחא דתתקבל כי
סליק אשכחיה לר' יוחנן ורבי חנינא בר פפי
ור' זירא ואבדו לה ר' אבדו ור' שמעון בן פפי
ור' יצחק נפחא ויתבי וקאמרי אמאי רבבטיל
מים ומלח לגבי עיסה אבד להו ר' אבא
הרי

למחרו של חכס וקל להצין: ואמר רבי יוחנן וכו' בא חכם
א"בא לית ליה לר' יוחנן ברירה. וא"ת לישי ליה דיש חלוק בין
חולה דעת עמנו לחולה דעת אחרים לכאן ולכאן לא משום דחולה
דעת עמנו אצל למורה ולמעבר דחולה דעת החכם אית ליה
צריה וי"ל דהי יוחנן קצר דאין חלוק בין חולה דעת עמנו לחולה
דעת אחרים ור' יוחנן דקאמר מ"ש היינו ר' יוחנן דקאמר הכי כדי לנא
למך שכר נא חכס וכי האי גונא אשכחנא (בבבא צמח"ל) דקאמר
וכמה אחר ר' יתחק וכו' והיינו מלמיה דר' יתחק וא"ת מאי פריך
מדחני איז לרבי יוחנן הא ע"כ צ"ל דלרבי יוחנן אית ליה צריה
לר' יהודה דקצר ליה דאין חלוק בין חולה דעת עמנו לחולה דעת
אחרים דהיי אחרין צפרק צכל מערבין (עירובין דף ט: וס) דקאמר
הס מתנה אדם על שני דברים כו' ר' יהודה אומר אס היה אחד
מהם רצו ילך אחר רצו ואס היו שניהם רצתיו למקום שירצה ילך
דאית ליה צריה וקאמר עלה צמחא ליתא למחני מדחני איז ופריך
אדרבה ליתא לדאיו מקמיה מחני דמתנה אדם על ערובו ומשני הסם
משום דחניא הלוקח יין מצין הכותים פי' מסייע ליה לדחנא איז סמי
חדא מקמי תרתי כו' והקשה ר"י הסם אדרבה ליתא לדאיו וההוא
דהלוקח דאית לחו צריה משום דחנן צפרק מי שאלחו (גיטין דף
ע.) מה היא צאחון הימים הרי היא כאשת איש לכל דבריה
ולכי מייתא הוי גיטא ודייקין מינה דאית ליה לר"י צריה ל"ן ותנ"י נמי
צמח"ל שאלח מה שלקחו עניים היסם יהא הפקר אלמא כולוה הוי
מתני' אית לחו צריה לר"י וא"כ סמי תרתי מקמי חלת ומשני
לעולם איתא לדאיו דכולוה מתניתין איירי בחולה דעת עמנו
ומשום הכא"ל אית לחו צריה אצל איז מיירי בחולה דעת עמנו

ואס כן לר' יוחנן דאית ליה חך חלוק על כרחך אית ליה דליתא
משום דצני למך לעולם לא תיפוך הקשה קושא קלה אע"ג דשאל לר' יוחנן
לדאיו דר' יהודה לא אמרה מ"מ חד חנא מעלמא אחרת ולכן מיישר ר' יוחנן
הצרייתא שכר נא חכס כו' ואס כן פריך שפיר:
ורבבטיל מים ומלח לגבי עיסה. פרש"י הואיל ועיסה נפישא ומימה הא הוי
דבר שיש לו מחירין שאפי' צאלק לא צטיל וי"ל דה"מ מין צמחי
אצל מין צמחי מיו כי הכא צטל שפיר והיי מפרש צהדיא צירושלמי ועוד
דלא דמי לשאר איסורים דהדר תלוי צטטס אצל הכא
איסור תחומין תלוי צטס צעלים על הפקר וצבאל שס צעל העיסה עליה
ולא שס צעל המים והמלח ולכן יש לו להצטל אע"ג דהייז טעמא
ולא צטל צשאר איסורים ורבי אבא מהדר לחו דאין שס צעל המים
והמלח צטל מכאן כמו שאין שס צעל הקצ צטל צעשרה קצין דנפישא:
הרי

ל"ה א' מיי פ"ה מהל'
י"ט ה"ל כ:
ל"ב א' מיי שס ה"ל טו
טו"ע א"ת כ"ר שס
ט"ו:
ל"ג א' מיי שס טו"ע שס
טע"ף ז:
ל"ד ד' ה"ה מיי שס ה"ל ח
טו"ע שס טע"ף ז:

רבינו חננאל

כאחד אלא אס בא חכם
למורה עירובו כו.
ומקשים עלה מ"ש לכאן
(מכאן) [ולכאן] דלא דאין
ברירה למורה ומעבר נמי
אין ברירה [ופריך ר' יוחנן
לעולם אין ברירה] ולמה
אס בא חכם למורה
עירובו למורה משום
שכבר בא חכם. וחוורו
לעולם לא תיפוך. ור'
אושעי' הוא דאית ליה
ברירה וכו' אית ליה ברירה
בדרבנן אבל בדאורייתא
לית ליה. דרש מר זוטרא
הלכה כר' אושעי'. אבד
שמואל שור של פטם
שחטו ביר"ש הרי הוא
כרגלי אדם. משום
דאית ליה קלא וכל איניש
דעתיה עיליה מאחמול.
אבל שור של רעי
(כ) כרגלי אנושי אותה
העיר: השואל כלי
מחבירו מערב יו"ט.
אע"פ שלא נתנו לו אלא
ביום טוב הרי הוא כרגלי
אבל השואל ביר"ש הרי
הוא כרגלי המשאיל
ואע"ג דרגיל דשאל
מינה חריר ולא אמרינן
כמאן דשאל ליה
מעיר"ט דמי. (ג) וכולן
ברשותא דמשאיל קנו
שביתה הרי הן כרגלי
ואין רשות
לשואל (הלך) [לחלוך
הכלין] אלא במקום
שבוחר למשאל ליקח:
האשה
מחבתה תבלין ומים
לעיסתה הרי הן כרגלי
שוהין ר' יהודה פוסק
במים מפני שאין בהן
ממש. אשכחיהו ר'
אבא לרבנן יחיבין וקא
הוו במתניתין וקאמרי
ויבטלו מים ומלח לגבי
העיסה כי היא הורב
אבד להו ר' אבא

חשק שלמה

על רבינו חננאל

(ב) ג' רעט שור של רעי
הוא כרגל אמה העיר [וכי]'
היי' נ' מתארי וי' כלן
והוא מלמך מתקרא מלמס
א' ה' ועשרים פק רעי.
(ג) אולי צ"ל וכל צמחא
דשאל קי שמה קמ"ל דהיי'
כן כתב המשאל דהיי'.

לא הלכו בו אחר נתינת טעם. ונראה דכלל הסוגי נתלצטו בזה, דממנ"ג אי אין תערוכות זה מטעם איסורא ואין בו משום דשיל"מ, אלא מטעם ממונא, אי"כ בממון של חצרו ג"כ לא שייך ציטול, ולבסוף אחי עלה מטעם איסורא ואמר מי קמדמיית איסורא לממונא, כלומר דתחומין מטעם איסורא הוא ולא מטעם ממונא, אי"כ פשיטא דלמנ"ג דלעממא עבדא דממון רבא, או משום דשיל"מ כדרכא דש"י, וממנ"ג אי כממונא דיינין ליה, ממונא לא צטיל, אי כאיסורא דיינין ליה, אי"כ ה"ל לעממא עבדא וגם דשיל"מ לא צטיל.

דף ל"ח ע"ב: הרי שנתערב לו וכו'. מדברי שיטה מקובצת פ"י הסוגיא כך, דהמקשן ס"ל לצטיל הכא ובהקל משום שאינו אלא קריאת שם בלבד, ורי אבא דחכא כיון שלא מצינו כיוצא בו במקום אחר קולא ציטול לא שייך להקל הכא, והרי נתערבה חטים בחטים שהם מין במינו לענין איסור, פשוט לו שמצ"מ לא צטיל, ואי ממונא הוא פשוט איך יתצטל ממון ויאכל כלל הלב וחד, וכיון שלא מצינו כיוצא בזה שיצטל לא מטעם ממון ולא מטעם איסור, אי"כ אין ראוי להקל הכא שדומה למצ"מ כמ"ש מהרש"ל, ועל זה הקשה ר' אהרע"ל דע"פ חטין צטורים נהי דמטעם ממון לא צטיל, עכ"פ מטעם איסור צטיל, וה"כ מצ"מ לרצון דרי יחודה, וכיון דאשכחן שום דא ציטול בעלמא בכיוצא בזה, ראוי להקל הכא וליצטל. ועפ"י יש להבין דברי תוס' בצורות כ"ג ע"א סוף ד"ה נצילה וכו', וי"ל דלענין אכילה כל משהו וכו' ע"ש, ולע"ג מאי תירצו ממיה ומלא שאינו אכילה (מ). ולהג"ל יחא דגם מעיקרא לא הוה קשיא לכו ממיה ומלא דעיקר קושי דראוי להקל, אך קושיא תוס' מחטים וצטורים של איסור שהרי איכא איסור צטולם, ואהא משני תוס' דהתם לענין אכילה הוא כל משהו ומשהו שנקנס וכו', וא"ש. וכן יש לעיין ממ"ש תוס' יצמות פ"ב ע"א ד"ה ר' יהודה לטעמיה וכו', אלא התם ברותח איירי וכו' ע"ש, ולע"ג אי הקמח צטלמו צטיל בקמחו של חצרו ורק העטם מפני שהוא רותח, אי"כ מאי איכפת ליה אס טעמו של קמחו נצטל בשל חצרו או לא, ואין לו שחר לכאורה. ולהג"ל יחא דודאי של חצרו לא צטיל, אך הא מיירו משני ענינים מאיסור ומממון, ולענין ממון דודאי לא יעלה על הדעת לחלק בין מצ"מ לשאינו מינו רק לענין איסור, ואהא קאמר תוס' דצרותה קאמר דשייך באיסור.

יאכל הלה וחד. פ"י אע"ג דלא יוכל לכופו ליתן לו חטין כי יאמר לא ארצה ליתן חטין שלי ואחא צר איחא חטב הוא משלך וטול, מ"מ לא יאכל וחדו אע"כ ישלם לו חטיו (מד).

הבורר צרורות וכו'. יש להסביר קצת, דהרי באמת גם לרצון דרי יחודה מצ"מ לא צטיל, אלא דלא אזלי בחר שם

ע"ש. וז"ל ירושלמי דשמעתין אמר ר' בא תחומין עשו אותן כמדת הדין, ופי' קרבן העדה שהלכו בו אחר דין תורה, דאע"ג דלא משך קנה. ודבריו ז"ע היכן מצינו מדין תורה דשאלה והלואה קונה בלא משיכה, דוקא במכירה קונה בכסף לרי יוחנן בלא משיכה, אבל שארי קניין אי"כ בלא משיכה והוא פשוט, ועיין תוס' ע"ז ע"א ע"א ד"ה פרדשני. ועוד הירושלמי פ"ה דשביעית [כ"ה] ס"ל גם צמכר משיכה קונה דבר תורה, כמו שהקשה קרבן עדה עצמו.

והנלע"ד בזה דהואיל והאי מלא ותצטל נצטל ונתערב צחור העיסה ואפילו אי היה גזל כי האי גווי וצטלו לווחין כי כרוכי תן לנו מלא ותצטל צטילה, ואפילו מלא סתרוקני שלא נשתנה, אין לו אלא דמי מלא, ודמי תצטל, ואין הצטלים לריבין להפריד העיסה ולהוציא חתיכות המלא ותצטל ממנו, ומכ"ש שלא יסחטו מימיו להחזיר לו מימיו אס היה אפשר, דהיינו בכלל תקנת מריש שצממנה גיעין ג"ה ע"א, וא"כ מכ"ש כשהשחילה לה ומרונה של האשה נתנה לה ואינה חייבת לה אלא דמים, והכי דאמרין לא מהי מחילה ולא מתנה לשביתה שיש בין השמשות על שם צטלו הראשונים, מ"מ די לנו כשהוא צטין, אבל כשיצטע צפלים מן היתר כבר צטל שמה של הראשונים אפילו בגזל, מכ"ש כשרונה למחול. ע"כ אמר צירושלמי שעשו תחומין כמדת הדין של תורה דמקעקע כל הצירה ומחזיר מריש לצטלו, ה"כ אינו מועיל זה מה שנצטל ונתצטל, צפלי צפלים מן התורה, ולעולם שם צטלו עליו לענין תחומין כן י"ל פ"י הירושלמי, וע"ז יסוצבו דברי ירושלמי דלהלן למעין שם.

בי סליק ר' אבא וכו'. י"ל שנתוירא מת"ש שצ"י שהיה יודע דחד מינייהו כחרי מנין כדאמר אצ"י כחצות ע"ה ע"א, אבל לא ידע מה דמסיק רבא חד מינן כדאזל להתם כחרי מינייהו, זה לא ידע, שהרי רבא נמי לא מקרא ילף ליה אלא מנסיון מה שראה צרי ורמיה, עיין שם וק"ל.

יהא רעוא דאימא מילתא דתתקבל. י"ל דעובא קמ"ל דלאו אורח ארעא למיעצד הכי, אלא עשה דברים לשם פעלן ודבר בהם לשמן, ואל תעשה עטרה להתגדל וכו' [גדרים ס"ב ע"א], ואין זה דומה לתפלת ר"ג בן הקנה בצרכות כ"ח ע"ב, וע"ש פירש"י ד"ה ולא אכשל וכו' ע"ש, משא"כ הכא לכבודו עשה, ע"כ **סבא** היה דאכחו עלה ולא נתקבלו דבריו (מ).

ולבטיל מים ומלא וכו'. עיין תוס' שהקשו דה"ל דשיל"מ, ועוד טעמא לא צטיל. ותירצו הו"ל ואינו איסור והיתר רק ממונא שנקרא שמה עליו, דין הוא דלא לגזרי עליו משום דבר שיל"מ, וגם משום טעמא, ועיין תוס' בצורות כ"ב ע"א ד"ה הנך וכו' ע"ש, וה"ה לכל מיילי דלאו מידי דאכילה

שלא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי [ברכות כ"ח ע"ב], אבל הוא יתרה עשה שיאמר מילתא דתתקבל, מה לו אם תתקבל אם לא, אמור דברך לשם שמיה, ועל כן נכשל דמחכו על כל דבריו.

(מג) כן הקשה גם בשו"ת אור"ח סי' קפ"א סוד"ה ובחידושי, יו"ד סי' פ"ג ד"ה האחרון, שם סי' שיי"ט ד"ה ולא, שו"ת ח"ס החדשות (ירושלים תשמ"ט) סי' כ"ז ד"ה מ"ש.

(מד) ח"י ב"ק ל"ה ע"ב (כ' ב') ד"ה ליישב.

(מב) וכ"כ בשו"ת אור"ח סי' ר"ח ד"ה להודיע, וז"ל: אחז"ל [גדרים ס"ב ע"א] עשה דברים לשם פעלן ודבר בהם לשמן, ומרגלא בפומי הוא, סוף פרק משילין כדסליק ר' אבא אחיכו עליה, אמר גולתיכו קשקלי, הדר אחיכו עליה, ושוב אמרינן שפיר אחיכו עליה, מה רצו חז"ל לספר בבזיונו של ר' אבא, הוי מצי למישקל ומיטרי בלי סיפור הלעג הלוה. אך מוסר השכל נשמע מזה, יען כי סליק ר' אבא התפלל יהא רעוא דאימא מילתא דתתקבל, ואין זה דומה לתפלת רגביה

בו עד שהגעתי לדין מלך וקצת ממנו בכלל, ולכשאפנה אי"ה בלי נדר אקח מועד לעיין בכלו. ומ"ש פר"מ אלי במכתבו העבר שאראה בהקדמת ספרו, והנה ראיתי כלו מחמדים וממתקים, ומ"ש שם ממחברי ספרים החדשים, אומר, כל המחבר ספר ומתערב במחשבתו לגדל שמו, רבצה בו האלה האמורה במילי דאבות [פ"א מי"ג] נגיד שמא אבד שמא, ולא תעשה ידיו תושיה להוציא מחשבתו אל הפועל כי יבואו מבקרי מומין ויחפשו וימצאו, מלבד שהוא עובר איסור דאורייתא דברים שבעל פה אי אתה רשאי לכותבן ולא הותר אלא משום עת לעשות לה' [כגיטין ס' ע"א] ואם איננו עושה לה' הרי איסורו במקומו עומד. ולעומת זה, היודע בעצמו כי כל מגמתו לשם הי"ת להגדיל תורה ולהאדירה ורק מונע בר מפני חשש מבקרי מומין ומלעיגים ומלעיבים במלאכי ה', עבירה היא בידו, וכשם שיקבל עונש על הדרישה הנ"ל, כן יענש זה על הפרישה, אחז"ל [נדרים ס"ב ע"א] עשה דברים לשם פעלן ודבר בהם לשמן, ומרגלא בפומי הוא, סוף פרק משילין [ל"ח ע"א] כדסליק ר' אבא אחיכו עליה, אמר גולתיכו קשקלי, הדר אחיכו עליה, ושוב אמרינן שפיר אחיכו עליה, מה רצו חז"ל לספר בבזיונו של ר' אבא, הוי מצי למישקל ומיטרי בלי סיפור הלעג הלזה. אך מוסר השכל נשמע מזה, יען כי סליק ר' אבא התפלל יהא רעוא דאימא מילתא דתתקבל, ואין זה דומה לתפלת (רחב"ד) [ר' נחוניא בן הקנה] שלא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי [ברכות כ"ח ע"ב], אבל הוא יתרה עשה שיאמר מילתא דתתקבל, מה לו אם יתקבל אם לא, אמור דבריך לשם שמים, ועל כן נכשל דמחכו על כל דבריו. ועד"ז אני מפרש לא תענה על ריב לנטות [שמות כ"ג - ב'], שלא יהי' כוונת המתווכחים בדין בין ריב לריב ובין דם לדם, לנטות דעת חברו לדעתו, כי מה לי ולו, אך יהי' הויכוח להעמיד סברתי ודעתי על פי שכלי, באופן מה שחברי טען נגדי אראה במחשבתי אם כנים דבריו אחזור בי ואם לא נראים לי דבריו אני עומד על דעתי, ומה לי בכך אם יודה לי או לא כי אין כוונתי לנטות דעתו לדעתי, וכן יהי' דעת חברי שכנגדי להעמיד סברתו לעצמו, ואחר הויכוח הזה אחרי רבים להטות. אבל אותם הרוצים דוקא שחברו יודה לו וכוונתו להטות דעת חברו לדעתו, אותם שוגגים מדרך האמת ונוטים אל הניצוח ויצא משפט מעוקל, וגם בתפלת (רחב"ד) [ר' נחוניא בן הקנה]

שאיננו אסור אלא הרבעה להכניס מכחול בשפופרת אבל גוף הגידול איננו באיסור ומותר לקיים הבהמה המעוברת מכלאים כי אין נתעב אלא מעשה ההרבעה, שפיר מוכח מש"ס דמותר כקושית ט"ז ומג"א, ובאיסורים כאלו מיירי ש"ס בחולין [קט"ו ע"א], אבל כלאי אילן דאסור לקיימו נמצא כל גידולו באיסור והמקיימו לוקה כמבואר בטור וש"ע י"ד סי' רצ"ה [סעיף ז'] זהו אסור למצוה, וכעין זה כתב ה"ה בדעות הרמב"ם באתרוג של אשרה שנטעה מתחלה לכך ע"ש בפ"ח מה' לולב [ה"א], כיון שכל עיקור גידולו בעבירה אסור למצוה, וצדקו דברי הלבוש. אמנם היינו לדעת הרמב"ם פ' יו"ד ממלכים [ה"ו] דבן נח מזהר על הרכבת אילן, ואמנם לח"מ כתב ליישבו יע"ש, ואינו מוכרח לפמ"ש תוס' סנהדרין ס' ע"א [ד"ה חקים] יע"ש, וא"כ אם אין בן נח מזהר אין תחלת גידולו של אלו באיסור, וגם ביארתי בתשובה אחרת דאפשר דאין אסור במקיים כלאי הרכבה בחוץ לארץ, אע"ג דהרכבת אילן נוהג בח"ל משום דאיתקש לבהמתך והוה כמו חובת הגוף וכמ"ש ט"ז בי"ד רס"י רצ"ז, מ"מ מינה מה בהמה מותר לקיימה אם כבר היא נרבעת מאינו מינה, ה"נ הרכבת אילן נהי דאסור להרכיבו אפילו בחוץ לארץ והמקיימו בארץ ישראל לוקה, מ"מ בחוץ לארץ אפשר אין איסור לקיימו [עיין שו"ת חיו"ד סי' רפ"ח], א"כ לפ"ז נמי אין באתרוגים אלו שבחוץ לארץ לאסור מטעם הלבוש אך מטעם הראשון אסורים:

העולה מזה כל האתרוגים שאינם מיעניווע אין ליקח בלי כתב הכשר שיודע המעיד שאינם מהמורכבים ואין לסמוך על סימנים, והשומע ישמע ויונעם לו:

הכ"ד א"נ:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה רח

שיל"ת, פ"ב נגהי ליום ב' כ' אדר שני תקצ"ז לפ"ק. החיים והשלום יחדיו יהי' תמים, יעלו על ראש חכמים מתמם עם תמימים, הרב הגאון המופלג ומפואר רם ונשא וגבה מאוד כש"ת מו"ה צבי הרש חיות נ"י אב"ד דק"ק זאלקווי יע"א:

להודיע ידיעה של חבה יתירה כי ביום ש"ק קראתי עונג בקבלת ספרו תורת נביאים, ועברתי

שלא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי לא מיירי ולא נתיירא מהמתכבדים בקלונו ח"ו כי לא נמצאו כאלו בחבורת חז"ל. ועוד מ"ט לא חש על כשלון ההלכה עצמה ורק על שישמחו בו חבריו, אבל גלע"ד עפ"י דאיתא פ' יש נוחלין קל"ג ע"ב אני ה' בעתה אחישנה ופירש רשב"ם וז"ל, איכסף רב עיליש מרבא פן יאמר רבא בלבו אילו לא הייתי בכאן היה דין שקר וכו', קרא עליו רבא לנחמו אני ה' בעתה אחישנה, בעת שהצדיקים צריכים לישועה הקב"ה ממציאה להם אף אתה אני יודע בך שמעולם לא באתה דין תקלה על ידך שהרי עכשיו זמנני לי הקב"ה קודם שהגעת להוראה ולא נכשלת עכ"ל, הרי שרב עיליש כמעט נכשל והקב"ה הזמין לו רבא והיה שמחה לרבא שזכה להציל רב עיליש, ויותר טוב היה לרב עיליש אילו זיכהו הקב"ה שיעמוד על האמת מעצמו ולא יצטרך להזמנת רבא להצילו ושישמח רבא במצותו, וזו היתה תפלת (רחב"ד) [ר'] נחניא בן הקנה] שלא אכשל בדבר הלכה ואצטרך שליח להחזירני וישמחו בי חברי שזכה להצילני, אתה ה' תזכני שאעמוד בעצמי על האמת, וכן כל חברי לא נצטרך זה לזה, כנלפע"ד, אבל חלילה וחלילה שישמחו איש בתקלת חברו:

ויען ראיתי דעת פר"מ בדף א' ע"ב וגם לקמן בקונטרס דין מלך בזה, ע"כ אומר אני, יש לתמוה כי בתורת מרע"ה לא מצינו כלל שיהיה רשות למלך יהודה וישראל להמית איש, גם שתהיה אימתו עליך [סנהדרין כ"ב ע"א] היא רק מדרשא מיתורא תשים עליך, לשון עליך שתהיה אימתו עליך, אבל שיהיה רשאי לענוש ולענות נפש ומכ"ש להמית מנ"ל, ורק בני ישראל אמרו ליהושע כל איש אשר ימרה את פיך יומת רק חזק ואמץ [א' - י"ת], והרי כתבו יהושע בספרו עפ"י הי"ת כמבואר בב"ב י"ד ע"ב יהושע כתב ספרו, וא"כ הדין דין אמת, אך הקושי אין הנביא רשאי לחדש [שבת ק"ד ע"א], זהו קושיא שצע"ג. ולא מצאתי לה פתר כי אם ממ"ש רמב"ן פרשת בחוקתי [כ"ז - כ"ט] וכן בקונטרס משפטי החרם שלו, דהא דכתיב כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת, אין בו פירוש עפ"י פשוטו, אלא כל נשיא בישראל ומכ"ש כל ישראל שמסכימים להחרים דבר העובר על חרמם חייב מיתה, ומזה נתחייב יהונתן מיתה, ויפדו העם את יהונתן [שמואל א' י"ד מ"ה] והתירו לו החרם. ופר"מ הקשה בדף י"ב ע"א הלא איצטרך קרא

להוציא להרג [ערכין ו' ע"ב], ומה שכתב רמב"ן דתרתני שמעת מיני' כמו לא תאכלו על הדם, על זה הקשה מעלתו א"כ כשם שאין לוקין על הלאוין הנכללים בלא תאכלו על הדם משום דהוה לאו שבכללות ה"נ אין להמית העובר על החרם כיון דכ"ל ב' עוד דבר אחר, תמהתי מאוד על רוחב שכלו, אין הכי נמי אי הוה כתיב האוכל על הדם ילקה, היה לוקה על כל עניני אכילת דם הנכללים בלא תאכלו, אבל לא כתיב מלקות אלא לאו לא תאכלו, וילפינן דלוקין על לאו שבתורה מלאו דלא תחסום שור בדישו, וכל לאו דאינו מיוחד כמו לאו דחסימה אלא כולל דברים רבים אין לוקין משום דלא דמי ללאו דחסימה, אבל הכא כתיב להדיא כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת א"כ כל מה שסובל הפסוק הכל הוא בכלל מות יומת ומה מקום לקושייתו עתה. ובלא"ה נמי הלא אין חיוב מיתה על היוצא ליהרג ואומר ערכי עלי, וא"כ החיוב מיתה מות יומת אינו כולל שני דברים. מיהו איננו צריך לזה כי הראשון אמת נכון הדבר:

ומ"ש הרמב"ם ספי"ח מסנהדרין דעכן נהרג מדין המלכות ולא אמר מטעם חרם, גם בזה תמהתי על מעלתו, חדא דרמב"ם לא מיירי התם מעיקור מיתתו של עכן אפשר שהיה מטעם חרם, אבל מה שנהרג עפ"י הודאת עצמו בלי עדים ע"ז כתב שהיה הוראת שעה או מדין מלכות, אבל חיוב מיתתו אילו היו עדים היה חייב מטעם חרם, אבל לא צריכין לזה כי הנהנה מן החרם איננו מוחרם, אילו אמר יהושע כל הנהנה מיריחו יוחרם כמו שאמר וקלל כל אשר יבנה יריחו בבכורו ייסדנה וגו' [יהושע ו' כ"ו], אילו היה אומר כן על הנהנה מיריחו, ה' החרם אקרקפתא דעכן וחייב מיתה, אבל הוא החרים יריחו, וכל הנהנה מיריחו עובר על לאו לא ידבק בידך מאומה מן החרם כמו הנהנה מעיר הנדחת אבל אינו חייב מיתה, ודין זה ברור ופשוט:

ומאי דמייתי מכ"ת מירושלמי סוף ברכות חטא ישראל והלא יהושע גזר אלא הקב"ה הסכים על ידו, הנה בש"ס דילן שלהי מכות [כ"ג ע"ב] לא קחשיב האי דעכן מאותן שהסכים ב"ד שלמעלה לשלמטה, ונראה דתליא בפלוגתא דר' שילא ורב סנהדרין מ"ד ע"א דכתיב קום לך, ודרש ר' שילא שהרחיק ס' מיל, ורב דרש על שגרם איסורו של יריחו ע"ש פירש"י שלא היה לך לאסור עליהם ביזת

דהא ר' יוחנן ור"ל מעייני בסיפרא דאגדתא בשבתא ודרשי הכי עת לעשות לה' הפרו תורתך, הרי דבחידידושי תורה לא שייך איסור זה, אולם רש"י פ"י שם וז"ל: עת לעשות לה', כשעושי הדבר לשם קדושת השם ראוי להפר תורתך עכ"ל, משמע דדוקא כשעושה לשם שמים הותר איסור זה וכהח"ס.

ועי' בס' חוט המשולש בתולדות הח"ס דף ד' ע"ב בהערה שתחת הקו שהג"ר נתן אדלר ז"ל רבו של הח"ס לא כתב חידידושי תורה על הספר כי אמר שכל עיקר שהתירו חז"ל לכתוב דברים שבע"פ הוא משום עת לעשות וכו' והוא לא שכת מה שלמד ע"כ לא כתב ח"ת, וזה כענין מש"כ הח"ס כאן.

ומש"כ הח"ס דדברים שבע"פ אי אתה רשאי לכתובן הוא איסור דאורייתא, עי' לעיל סי' ס"ב ד"ה ובסברא, דכתב כן על שלא לומר בע"פ דברים שבכתב, ועי' בדבריו חיו"ד סי' רנ"ד ד"ה ובחי' לפ' הנוקין, ועי' בזה בשדי חמד כללים מערכת הד' אות מ"ד.

ובס' אבן שלמה על הראב"ן סי' מ"ב דף ל"א ע"ב העיר על הח"ס מד' הרמב"ם שלא הביא כלל את האיסור דדברים שבע"פ שלא לכתובן, וטעמא בעי, וצ"ל כיון דבאמת התירו חז"ל השתא לכתוב תורה שבע"פ א"צ להביא איסור זה כלל דאין שום נפק"מ בדבר, אמנם לד' הח"ס דאם כתב או עושה חיבור שלא לש"ש עובר באיסור דאי אתה רשאי לכתוב, א"כ הי' לו לרמב"ם להביא דין זה דהא יש נפק"מ גם לדין דחזור האיסור למקומו בכתב שלא לש"ש וכו', ולולא דמסתפינא מגחלתו של מרן הח"ס הייתי אומר דהמחבר ספר ובמחשבתו לגדל שמו אינו נוגע באיסור דברים שבע"פ אסור לכתובן, דהא איתא בפסחים דף ג' ע"ב] ובגזיר כ"ג [ע"ב] אר"י א"ר לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, וכי' התוס' בגזיר ובברכות י"ז ע"א דהא דאמרין דהלומד תורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא הוא רק כשלומד לקנות ולקפח את חבירו בהלכות אבל כשלומד ע"מ שיכבדוהו ולהתגדר ולקנות שם ע"ז אמר רב לעולם יעסוק אדם וכו', וא"כ במחבר ספר אף שכוונתו שיכבדוהו ולהתגדר מ"מ כיון שהוא ע"פ ספר שיש בו איזה תועלת דכל ספר אשר המחבר דובר בשפה ברורה ומברר ענינים בש"ס ופוסקים הן להלכה והן כדי להקל על המעיין יש בו תועלת לחכמים ותלמידיהו והוי כאילו לומד בזה רבים, אף דכוונתו הוא להתגדל ע"ז שיכבדוהו, הוא בכלל לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה והוא בכלל ההיתר לכתוב משום שלא ישתבח תורה מישראל ומקרי ג"כ עת לעשות לה'. גם בשו"ת אפרקסתא דעניא סי' ב' תמה על הח"ס כנ"ל דאי נימא דמי שאינו מכין לשם שמים גמור בחיבוריו איסור דאורייתא במקומה עומדת, הו"ל להרמב"ם וטושו"ע להעתיק גם דינא דדברים שבע"פ וכו' אע"ג דכבר הותר משום עת לעשות לה' מ"מ הרי דוקא לש"ש הותר, אע"כ צ"ל משום דלאחר שהתירו נשאר הדבר כמו שאר תורה ומצוות דאמרו לעולם יעסוק בתורה ומצות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה אבל איסור דכתיבת דברים שבע"פ תו ליכא לכך השמיטוהו, וע"ש עוד.

ב. "ומרגלא בפומי הוא סוף פרק משילין כדסליק ר' אבא אחיכו עלה וכו' מה רצו חז"ל וכו' אך מוסר השכל נשמע מזה וכו'". כן פירש מרן ז"ל בקצרה בחידושו למס' ביצה שם. ועי' מ"ש בד' הח"ס בשו"ת תולדות יעקב [כהנא] סי' ט'. ג. "ועי' אני מפרש לא תענה על ריב לנשות שלא יחיי כוונת המתווכחים וכו' לנשות דעת חברו לדעתו וכו'". כן פירש מרן ז"ל פסוק זה בס' תורת משה פ' משפטים דף מ"ח טור ד' ד"ה לא תענה ע"ש בארוכה.

ד. "וגם בתפלת רחמי"ך שלא אנשל בדברי הלכה וישמחו בי חברי לא מיירי וכו' מהמתכבדים בקלוגו ח"ו כי לא נמצאו כאלו בחבורת חז"ל". עי' ב"ק צ"ח ע"ב א"ל אי

גדרש שם בביכורים על אריסין וחכורות שאין מביאין, ובהם אין שייך טעם דנעבדה בו עבירה ולכן כללו בדרש זה גם גולן וממילא אין צריך שם טעם דנעבדה בו עבירה דהא נתמעט מקרא והקרא אינו מיותר דהא צריך לשאר דברים, ומה שהביא המהר"ם שיק מגזל יחור ונטעו, י"ל דבזה אין שייך נעבדה בו עבירה כמו במשתחויה לפשתן ונטעו דמותר לציצית משום דנשתנה, וה"נ נשתנה אצלו ונולד מן האילן פרי, והיניקה היא מקרקע שלו ואין בה משום גזל ולכן אינו דומה לא לאתרוג המורכב ולא לגזל קרקע ונטע בו אילן דבשניהם היצירה והגידול והשינוי באיסור משא"כ בגזל יחור].

ובס' מכתב סופר חלק ב' חאר"ח סימן ז' הקשה הרב השואל [כפי מה שביאר את כוונתו שם בהגהות באר מרים אות ה'] מש"ס חולין קט"ו ע"א דאמרין שם כלאי בהמה גופייהו מנ"ל דהיוצא ממנה מותר, ומשני הגמרא מדאסר רחמנא כלאים לגבוה מכלל דלהדיט שרי, ולפי סברת הח"ס איך ס"ד דאסור היוצא ממנה כיון דאין גדולו באיסור ולא נתעב ואין איסור אלא על האדם המרביע, והמכתב סופר כתב לעיין ברש"י פ' כל הבשר [ק"י ד' ע"ב ד"ה הרי הוא בבל תאכל] דאיסור לא תאכל כל תועבה הוא כל שנעשה דבר במאכל, שאילו היה עושה אותו בר ישראל היה מעשה עבירה, אעפ"י שנעשה עכשיו בלי פועל אדם כלל כגון שנפל בשר ליורה של חלב ונתבשל בו וקבל טעם חלב, הבשר הזה אסור משום לא תאכל כל תועבה, אעפ"י שאין עירוב הוזה וקבלת בשר טעם חלב תועבה בעצמותו, ומותר להניח בשר במקום שיהי אפשר שיפול מעצמו לתוך יורה של חלב רותח, ומותר לומר לעכו"ם הא לך בב"ח בשלם יחד, א"כ אין האיסור אלא על הפועל ישראל המבשל בב"ח, ואם נתבשל אין חיוב עליו להפליט החלב ולהפרידו מהבשר, מ"מ אסור לאכול משום לא תאכל כל תועבה, א"כ הוא ממש בבהמה שנרבעת מעצמה יהא אסור לאכול משום לא תאכל כל תועבה אי לא מדאיצטריך קרא לאסור לגבוה ש"מ להדיט שרי.

ז. "השילה מזה כל האתרוגים שאינם מענינוע אין ליקח בלי כתב הכשר וכו' שאינם מהמורכבים". עי' לעיל אות א', בתחלת האות במוסגר מהזכר יהוסף.

ובס' ליקוטי תשובות ח"ס [לונדון תשכ"ה] סי' פ' גדרס מכתב מהכתב סופר להג"ר יעקב פאזען דיין בפפד"מ אודות אתרוגי קארויקא שנשאל הכתב סופר אם נכון הוא מה שהעידו שלוקחים אותם למצוה בפ"ב, וכתב הכת"ס בתוה"ד וז"ל: ושמתי מול פרי"מ נ"י דברי ואודיעו כי האמת כאשר הגיד ש"ב הנ"ל כי גם בימי אאמ"ו מאה"ג צ"ל היו רוב בני הקהלה נוטלים למצוה אתרוגים הנ"ל, לבד עשירי העם שביכלתם לפזר ולבזבז מהונו להדר במצות הם קנו להם אתרוגי קרפוי, והמהדרין מן המהדרין טרחו להמציא להם אתרוגי יענועור ולא שכיחי פה וגם לאאמ"ו צ"ל לא הי' לו בכל שנה, וכן אנו עושים אחריו עד היום.

סימן רח

א. ד"ה להודיע, מלבד שהוא עובר איסור דאורייתא דברים שבע"פ אי אתה רשאי לכתובן ולא הותר אלא משום עת לעשות לה' ואם איננו עושה לה' הרי איסורו ממקומו עומד". בספר חתן סופר חלק עשרת בחורים כתב בהערה שנדפסה בתחלת הספר אחר המפתחות וז"ל: וראיתי מי שפקפק ע"ד קדוש זקני ז"ל שכתב דהכתוב תורה להתגאות בו עובר באיסור דאורייתא, מש"ס תמורה י"ד ע"ב, ובאמת המעיין ברש"י שם ימצא שדברי קדוש זקני ז"ל אמתיים. [נראה דהפקפק הי' דשם בתמורה אמרו על דין זה דדברים שעל פה אי אתה רשאי לאומרו בכתב, דמילתא חדתא שאני

מים על ידו מבארו באר מים חיים, וכעל גוזליו ירחף גם עליו, וקרבו מאוד ובין כתפיו שכן. והגם שהיה עוד רך בשנים בכל זאת למד כאחד הבחורים הגדולים א) והבין עמקות דרכי הלימוד מרבו הגדול (*). ואין חידוש על תלמיד הלומד מרב כזה הדומה למלאך ה' צבאות ויותר ** שמצליח בלימודו ועולה למעלה ראש.

א) בהיותו בן עשר שנים, ועודנו קצר הקומה, בכל זאת עמד אצל חילוקא דרבנן — לפעמים על תנור וכיריים למען לא ירמסוהו התלמידים הגדולים בקומה ממנו — ומעל גב התנור הרבה להקשות ולפלפל עם הגאונים שהציעו החילוק (לקחב"ח).
 * כך היה דרך למודו של הגאון רנ"א זצ"ל, עפ"י רוב למדו תלמידיו בחדר החיצונה וכשהיה להם איזה דבר הקשה הביאו אליו, והיה דרכו לפרש הסוגיא בעל פה גמרא תוס' וראשונים ואח"כ ביקש מהם להגידו על מה נפשם לשאול הגיע, והשיבו כי כל הקושיא אין לה התחלה לפי פירושו את הסוגיא וכפטיש יפוצץ סלע הרחיק כל קושיא, ופעם אחת נתקשו מאוד באיזה דברי בעל המאור בסוגיא דגרופה וקטומה (שבת ר"פ כירה), אשר מאריך מאוד בענין זה, וכאשר בא תלמידו הבחור משה סופר לשאול באורים של כהן הגדול והוא כדרכו עשה ופירש הסוגיא עם הבעל המאור באריכות הכל בע"פ ולא נשאר להם קושיא, עמד התלמיד משתומם איך זכר כל האריכות של בעל המאור לאמרו בעל פה, ואמר לו רבו תאמין לי שזה (ארבעים שנה) [שנים רבות] עברו שלא למדתי בעל המאור הזה.

וידוע שהגאון רנ"א ז"ל אמר שמיום עמדו על דעתו לא שכח מה שלמד, ומטעם זה לא כתב חידושי תורה שלו על הספר כי אמר שכל עיקר שהתירו חז"ל לכתוב דברים שבע"פ הוא משום עת לעשות שהתורה נשכחת בעו"ה, וכמו שהאריך הרמב"ם בהקדמתו, ור' נתן אומר במשנה סוף מס' ברכות הפרו תורתך משום עת לעשות לה', והוא לא שכח מה שלמד על כן לא העלה חידושי תורה שלו על הספר רק סימנים נתן לעצמו בנקודות ותיבות. ואבא מאוה"ג זצ"ל הביא עמו בשנת תרכ"ה מפפד"מ הששה סדרי משנה אשר למד מתוכן הגאון רנ"א זצ"ל ושמה נרשמים נקודות וכתוב בצדו וצ"ע או נקודות לבד, ורב מובהק א' באשכנז הדפיס (בשנת תרכ"ב) חיבור על חלק א' ממשניות לפרש כוונת הגאון ז"ל בנקודותיו ושם הספר "משנת רבי נתן".

** כן אמר זקני מאוה"ג זצ"ל על רבו פעם אחת במסיבת תלמידי חכמים ובא המדובר מן הגאון רנ"א ז"ל ואמר א' מן המסובין הוא היה מלאך ה' צבאות, וענה ואמר זקני ז"ל וואס איין מלאך? ותחסרהו מעט מאלקים. ודכירנא שסיפר לי דודי הגאון מהרש"ס זצ"ל שבעוד אביו הקדוש בחיים חיותו כתב הוא תולדות אביו וקורות ימי חייו (ואיש א' שאלה ממנו ונשתקע בידו), ובהגיעו לרבו של זקני ז"ל וחפץ לכתוב מי ומה היה רבו בא אל הקודש פנימה לשאול את פי אביו הקדוש שיספר לו, ועמד זקני זצ"ל מכסאו ואמר "אני אינני מהמגזמים שאלתני מה היה רבי מה אומר לך על זה, אך את זאת אגיד לך שלא היה מלאך בקי כ"כ בשבילי דרקיע כמו רבי".
 הגאון רנ"א ז"ל היה כהן מיוחס ובכל יום עלה לדוכן בבית מדרשו, ואמר על עצמו

שאלות ותשובות

הרמ"א

הוא האשל הגדול אשר האיר עיני ישראל בספריו היקרים, דרכי משה, הנהגות ארבעה
שע, תורת המצות, תורת העולה, ועוד, וכיוצא בתשובותיו. ה"ה הנאמן הגדול
רבינו משה איסרל"ש זצ"ל, מקראקא יע"א:

נדפס בהאנויא ת"ע, ובאכשטרדם תע"א, ומני אז יקר נמצא:

וען שבכל הדפוסים הקודמים ציינו בתשובות רבות, שימצאו בתשובת רש"ל, ולא הדפיסום כזה, והיה כל
הבכשק לדעת דברי התשובה זכרה לחפש בתשובות רש"ל, ע"כ שמעתי לעצת גדולי תורה, להדפיס בחז
כל אלה התשובות מתשובות רש"ל, המצוינות בהם פתחות, והיה הספר שלם לא יחסר כל בו:

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

מהדורה מוגהת ומתוקנת

ובתוספת מפתח מפורט על סדר הש"ס

י ר ו ש ל י ם ע"ה"ק חובבי"א

שנת תשל"ז לפ"ק

המדינות אלו ששומים סיינו ליימים לחסר כסם כמו כדון
השחורים שלא דע ולא ממדיו, (ואולי) למחל דפוסק שנאמן
בכל אמרים מ"מ על שלו אינו יוצא לכ"מ ואין סומכין על
מכרי סייטת שחורים טכור (ואולי) ק"ר אמרם ביהמיה קתה
עמם לסם אז אינן מקראים חשודים רק ססכורים שחורים
סם ומסר למסכן עליהם כי אינם חשודים להסביל אחרים
סכוכין חשוד, וכמו שחמרו לענין לרם סכס שנחלקו בו
בית שחמי וזכ"מ שלא סממנים ליפא אז מסר רק סכיו
מודיעים לחסר כדלחא ס"ק ידבסו, וכבז כסגסו
מכרי כסם ח"ר קתן דס"ה ככל שאל חשוד וסחור, ולסכ
גם כדון אז חס ים למחל קתה עמם סחור למדינות
מסכין ומסח, ח"ר סליו כדס וססלסס מ"מ מחל
ססס סוכרים שחורים טור ואין חשודים ים לסמכן עליהם
ואמנים עליו לחסרים סוככים בו חשוד, וחל"מ שאין
כל חס ידע עמם סחור מ"מ חס אינן כביסם כני
כביסם כל ידע (ואולי סקל) סם ודלו מס שססו
לחוכים, וכמו שחמרו חוכים שחל"מ ללו עובדי ע"י סם
אלא מוכר לחוכים בידים, וכול לומר שכל כיואל כוס
חמרו בירושלמי פרק חמור דמי שמוסס חס מוקדקון ביון
נכס וכמ"ס ססמ"ג על כיואל כוס, וס סחלי לעשות כסור
חל שרי יולמי שחורים :

גרסין כע"י פרק רבי יסמחאל גוסל חמר דכ חסוק בן
יטו עוסק יין וסך וכו' וקלמס ססס שחמלל לית
לית דרכ וכו', וכסכו סס סחוספות דלית לית למחל
דחוק בן יטו אינו עוסק יין נכס וסחור אף כסחיים וס"ס
קטנים שחין יודעין כביס ע"י וכו' ויטל ללו דוקא כ' עד
וסכין ס"ג ור"מ כסמלל וכן מלל ר"י דחוקא ר"י חלמידי
ר"מ דספס סלכס כסמלל וכו' עד ועוד מיסרו ככ"ס
וסריב"ן כסם רש"י כסכוכ כסכוכס סגלויים כי כמן סס
אין חסור ססלל כנגס כוכי ים עסכין וכו' רגילס לנכך
לעסוד חלילס וסכוכס כחין יודעין כביס ע"י ומסמסין וסו
לכו כחוק בן יטו, ועל אז חס סוככים לגכוס יינס
כסכוכס, ועל דבר וס שלל ר"י לר"ס חס חיי דמיק ומלחון
ומלחין כסכוי, כע כוכי יין לעלמל חילל כסחיס דלחיק
סכס כסס אכין (אבי אכין) ר' שלמס דכסחיס כמן סס חין
סכוכיס חלל כחוק בן יטו וחלס פוסק כחוק בן יטו
ר"מ חלל דלמס שחור עכס יין נכס לחסור אף כסחיים וסכ"ס
לו ל"מ סלחמדי נכסל לפסוק וסכ"ס (וסס וסלס וס עלס
על לבז) חלל סלכס ככר וכו' וסחיו סס כס כוס וכסכו
לכסוק וחלל כיון דכוס על מוסך סחיס ח"ל דכר כסמין
דליך מין חלל לסחור, וי"ל דלל דכר חלל על כסמכיס
וכיון דסכסל חל כוס מנסכיס ל"י ים לחלס כ' עד מיסו
קחיל ססס יינס סילך נסר כסלס חין סגור על ססס
יינס מוסס כסחיס, וסל סס עסס חין ססס, וי"ל
דמלל דכור על ססס יינס לחסור כסלס יוסר מנסכיס וסמס
סינו מוסס דכחיו לכוכי לע"י, חלל עסס שסכס מוסך
סחיס יודעין כביס ע"י דיו לסלל כסכס וכמס לו ככסוי
טחיל לחסור כסחיים חלל כסלס וסמממיר סח"ס עכ"ל
סחוספות, ודכיס סלל ככר סח"ס כסרוכס וככר לכסוק
מ"מ רחיס כורס חין ללו לסחור ססס יינס כסלס חלל
ססל לסס ישרל מוכס סחיו סגנין וסל סיו מידין עכ"ל
וכן ככר סכור ססין ק"ל דכר סח"ס, ומסס חל חמור
כי חמ"ג סכל ססוסקס סחמוריס ססכיו דכרי ר"ס
סחמוריס ססלס ככר כעין חוק בן יטו וסחור ססס
יינס כסחיס לכו ספוס וסכור על דכריס חלל סוסחיס
ומס וסל ככלל וססחיס יכסל סס, וסדרכ סקל
פוסקס וסריס חורו חיל ססלס, מ"ע קתה רחיס לגי
מדיטת מעסין ודכוסס לסס לומר סקלל סחמוריס
לכסו סחור כחשוד, וכו' סכר רינס סחולין חלל
סכרס כי סכס על סמור ססחיס כסמקוס ססס חמ"ס

סכוא כחשוד כרס לדעס סחולקס, וכל עין כחשוד ססס
יינס ס"ס לסמכן על סמקלין דכיס ס"ג ור"ח ור"ס
כסלחיוס סססוק כסמלל שסחור כחוק בן יטו חילל
כסחיים וס"ס כסחיס כמן סס דמי חלוק בן יטו
וחל"מ סססס זס חיו מסכין רק למכס כוכי כיינס סלו
חלל לל כססס יינס שחלכר מוסס כסחיס וסמ"ס כסל"ס
וסכור כידיל ח"ל חמס סכיו כל דכרי סחוספות וססחיס
חלל מסכין למכס כמן כין סלו, חלל ססס יינס סכוכי
כסלס מוסס כסחיס חין עסס לסחור, וכן נרלס מדכרי
סחוספות שר"י לל קרל חכר על דכרי ר"ס כסלחיוס חלל
על מכס כוכי, כסכס חיי דמיק ומלחון ומלחון חשיר עכס
כוכי לעלמל וכו'. (וכן מוכר גלס כלל דכרי ססוסקס),
מכל מקוס ים למקלין מקוס לומר מחלל דככו סחוספות
לכסוק למחלל שחין כמן סס חכס יוסך דיו לסיס
כססס וסמס כסלילס לחסור כסחיים וכל כסלס וכו',
ומססס דכסס נכסו כקלס מקומות לסכל כי לל כסססס
ככר ישרל עססס שחמרו בירושלמי סס עממו סיו וסכוריס
מסני חיי נכס, וכמו שסססס סחור ככס כלל סמקומות כן
נכססס לסס חסר סייטת כסמקומות סכסו לסכל מוסני חיי
נכס סחיר חין לסס לסחוס כי חס יינס וכסיו לסס
לסכסור סייטת ככו לססוס ססס כסס כסמקומות וחל"מ
שאין דכוס לסס שסחור חורו כמין שחל"ג כיינס לל
דכר דלחלל כמין דליך מין חמס לסחור וכו' וכלל לחלס
ולומר כי אסר שסחלס לל גכר ככס"ג וכמו שסככו ססוס'
לענין חשוד ססלס וס"ל דכלל מקוס שחין בו חכס חשוד
ע"י חל חמיר וסכ"ס כי כוכי דלחמיר ס"ג ד"ל דלסור
מסור חסונו וסכ"ס חלמידי ססס דכר פסל מסין ח"ל ככסל
דחמלל חכוי דכר חמי מייחיל לית לגכיס וסחי, וס"ס
ליין כמן סס חמ"ג דכיס יין סיל חסורס מניסוס סכר
דלל מליי חשוד ססלל חלל כסכיס וכל ככריחל רק נכר
כיוי סלמוריס כמ"ס סחוספות ס"ק דע"י, ומ"מ וכל
לומר סיוו דוקא כמןס ססס כסס יינס חסור כסלס
ואפילו כמכס כוכי, חלל לידין דליו נכסר כסלס כלל לל
ערך מוסס גכיוס לל כסחיס. כן נרלל ים לעסס
סמקלין כמדיטת שחין סוס דכר לסחוס כי חס יין, וחלילס
יו לומר לסכוק על דכרי כי יל כחיק ר' כמכיר סכר
מדון ק"י חמ"ס סכוס עמל מן סחור, כן חלי חמור ככר
זס שלא כחיק רק לכרלחל קתה פיס לסחור חלל לל לסמכן
ע"י כלל, כ"ס כסמקומות חלל נכסו בו כסר וספסו סלמס
בידיס סכוא חסור שחור לסוס, וכל סכור גכר יסכס
חמ"ס דכין, סכל סכור על דכריס חייב מיסל, ומ"מ
יכל ללו מדכריס חלל סחועלס כ"ל חלל סקרי חסוריס
וחין מידרי רק סגנניס ויס לסס על מס סיסכסו כמדיטת
כסמס כסכר, וחל"ג דמסכוכס חרסכ"ל סכיס סכיס
סכרל"ג ס"י ק"י סממל דלח"ל דלל מוקרי חסור ככר
חשור סכסלס לו סכיס מ"מ חיר"חלמל על חור דכר עמל,
מ"מ כסונוו כמס חלל מקרלו חסוריס סיו לחלמיס על
זס כסכוכס חלל ויס כסלל חסוריס סחין נכסויס חילל
כסססס כמ"ס סריב"ס כסכוכס, דסחיל סכוסל וסחור
לכור וסיו חוסס על שסכסס כר סיו ס"ג שחור חוסס על
שכוכסו כספוס ככרי כן שסס, חלל חל דמס לגס
כסכר חיל חסור על שכוכסו ככלל וסלמל, מיד סכוי ככס
שכוכס עמן דלל חמין מנו דסחירי חמלל חסוריס
לכוכסין דכר, וכדו כולל כמס חועלס סיו סחין לרקוק
בו יוסר מליי כמן סס, מ"ס כמס שחמ"ל חין מוקדקוקס
כין נכס, ונרלס דכר סחועלס כמס שחמרו כסכסין שחין
ממניס כסכסין רק מי סיוע לככר סכר מן סחור, כי
זל מחלל סיו לל פיס לכסר חין ללו לסחמיר בו יוסר מוס
סחיוו שחלכר חסור חל ח"ל חסו דלל לוכי סלל וכמו
שחמרו ככ"מ לענין מעמד שלסין דכר סכלכחל כלל עמלל

וסכ

מטעם שאין אלו בקיאים בדכחים ואפילו מי שידע לכתוב
אנו כותב שלא להלך בין בקיאים לשאיין בקיאים ולכן
כותבם בכל מקום האון כמו שקורא בחזרה לכל אדם לחקק
שאינו בקי. ומעשה אין לנער על מקדשם שמה יכתוב מאחר
שנאמרו אנו בקיאים ואין מוטל על החתן בחיוב וז' ואין
לחוש שחזון יכתוב משום קידוש החתן דמיירא כי לא מצינו
ועוד דמיירא חזון כותב כל פעם הכתובה ושאר השירותין
בשמייתא וז' זמן רב קודם דנמלא לנפשו בלא שר' וידע
מחי' וז' מוכינים עם הסודס ולכן אין לחוש בזמן סוד לנזירה
ז' כלל, ואף אם נאמר דלפי דברי הירושלמי דמיירא טעם
הנזירה משום דמי' קנינה קנין בשבט אין לחלוק דין זמן
הזה לנזירותם וז' דמי' נראה דנמלא דין עיקר גנ' הירושלמי
ובן פסקו הסופקים הנייד, ואין לומר דנמלא דין איה לא
נמי נעצמה הירושלמי חלל דנקט מזה מרי טעמי וכו' וז'
שם סתם וז' כי יולא בזה, דאם לא שייך ב' טעמים שם
נפקותא ביניים וכן כתב דנמלא כ' כסדר דנמלא דין פלג
על הירושלמי בטעמא דמילתא ונודעו י' נפקותא ביניים
ויהא ז' שכתבתי. ונראה דלפי לא ביטול ה"ר וז' וז'
(פרק משליח) דברי הירושלמי ולא כתבו ב' סודא דהלן
דנכסין ארמלין לזכרון למכסין מנע' ולא כתבו סטור ס'
שלי' ב' דודלי ק"ל דנמלא דין גנ' הירושלמי וז' וז'
נפקותא בקרן לחוש לנזירה שמה יכתוב. (ואל"ל דהר"ם
פ"ק דכתובות ס'א סלן דנכסין ארמלין לזכרון למכסין
מנע' וכתב שם דה"ס דאין לסכנים בחולס לחוש בשבט
משום דקדוש אוחס למחלואים ולמשפח' ויהי וז' בל"ע
ס' ס' מכל מקום ז' מלל ביטול אוחס נפקותא פרק
משליח דמי' דברי ר'אבא וז' וז' וז' וז' וז' וז' וז' וז'
דעטענא דנמלא דין עיקר דמינו שמה יכתוב ולא ביטול
אוחס פ"ק דכתובות וז' אלא משום שהתקן בעלמא שלא
לשטות חופס בשבט כמו שכתבנו שם. שלא לשטות חופס ב' ש'
משום יצירות דחיות ומחלוא שאלן אנו מושקן ונשקן חופס
ב' ש' טעם שכתבו האחרונים ז' וז' וז' וז' וז' וז' וז'
אנו בנולד ונעמלא לעשות נשואים בלא שבט אפשי' שם
שאלן חופסין בזה לזכר שמה מאחר דעטם שמה יכתוב
הוא עיקר וכו' שכתבתי. וז' וז' וז' וז' וז' וז' וז'
שכתבו הירושלמי כתבו וז' ומכאן קטעמא דאין מקדשין
לפי שנראה קנינה קנין אסור כמו כן לתת גנ' בשבט ע"ל
וסתם אפלי' לא יכ' אסור ב' לפיכך דנמלא לא שמה שאלן
מקדשין שמה יכתוב וז' לחש גנ' שמה יכתוב סגט אלא
ש"מ דכרפשיית דנכס לא שייך שמה יכתוב משום
די אונן וסופר סטור חליק' לככות סגט ואין כל אדם בקיאים
בו ולינא למינש שטותן סגט הככות מאחר שאלן סטותן רגיל
לככות סגט וז' בכתובת הככות וסגט ארסותן בזמן
סוד וז' דסומכין על דברי הירושלמי ואין מנכסין בשבט
סטור בל"ע סימן קל"ו סינו משום שמינו ביהדי' ביהדי'
דפרק משליח דקמי' בסדיל אין מנכסין וכו' שכתבו הסו'ם
פרק סטור, (ואל"ל דבכסין פרק משליח משמע דגנ' גנ'
טעם שאסור משום שמה יכתוב. מדברי הסו'ם דגנ' גנ'
כן, ולדכייס) אולם שם הוא טעמא מטעם קנין אכל לא
גני קיוושין דודלי טעמא דנמלא דין הוא עיקר וז' וז'
דמחוסבות כסין שמשלין נראה דמנע' הירושלמי דוקא נאמר
ולא נביאית כסין אלא מנכסין לא ק"ל כ' דודלי הכוספתא
סוסה נעלמא מפי דברי הסו'ם דפרק משליח. ועוד דאף אם
שקול קיוושין לנידושין לגמרי מ"מ ירי ככר סטור דאף
בנידושין במקום סדק שרי כמו שגמורא פרק סטור וכתבו
הסו'ם דכשכין מרש הקול' דלא הול' קמי' וכו' ב' ש' דמי'
לסקל נכסות מלוס שחיקים פירס וז' וז' וז' וז' וז' וז' וז'
מכל ה"ל נאמר שמונה לקדש בשבט נכסין סדק ונכסין
שם למש' לכבוד שלא יבוא דרכי ליד' כסופא ואפשי' לנא

למס קרי לים רשות דכרפך וז' דהסו'ם מרזי' שם
הסוד דהסודין וסודין דפ"ק דיומא חליבא דרש"י וז'
מ"מ יותר פשוט להסיר דרזין בשבט נכסות מלוס מהם
שקדשין במקום מלוס וכו' שכתב משליח מורי' לא בשאלן לו
קיוושית וכו' כדכירי רש"י לפרש הקושיא נכי אין מקדשין
ולא גני חל' דמי'. ומכל קיוושית סל' סוס נראה לפרש דמי'
רש"י דעתי' וז' וכן נראה קל' דמי' הסמ"ג שכתב סוס
הסוד דאין מקדשין וכו' ונכסין משליח מורי' לא בשאלן לו
אסר וכו' וז' סוד דעתי' דרש"י וז' פלוגי בפירוש הגמרא לא
סל' לככות סתמא ונכסין משליח מורי' לא כ' וז' וז' וז'
שדכאסות ז' דמינו הסודס ומרדכי כתבו בשם רש"י
לאסור כלל ענין ולא שמינו לקושות אלו שדכאסות על
דברי רש"י לנפשי' אפשי' ב' אחרים לסאמין דעתי' רש"י
לאסור כלל ענינים. וז' וז' דמי' דמי' נכסות סל' וז' וז' וז'
וסתם וז' וז' ש' שכתבו טעם ז' סתם אין מקדשין
ולא חליק' דכריסס סס' אלא וז' שפסקים שכתבו
דכריסס פירשו סגמלא שאלן דכר' רש"י ז' כפי הכנה
ההפשוט ז' דכרי' או שפסקו על הירושלמי דנמלא
שוארם כלל ענין כמו שכתבתי. לא קרי דלא סדכסו על
הירושלמי גנ' דנמלא שאלן כמו שכתבתי וז' וז' וז' וז'
רש"י ז' מ"מ כל כי סני מילי מלינא לומר מלמא
להסיר סנין סל' כ"ס סנין שטת סדק וסוסה דכחולס
מכריסס סנין סתמא עם הסוסה אחר טבילה עד לאסור
בשבט גנ' כי אינו מנכר המקומות לזכר כסיומא עד אחר
הכנה ולפשוט סכסולין ביום רשון כדכר' החלוקה שבועין
נשואים ביום חגס וכדלי' הוא ר"ל לסמך עליו בשבט
סדק כ"ס שכתבו דשפחא מוכה דכרי' (וכן פסק
בגיה' אש"ר סוף פרק אחר דמי' ממונה בשם א"ר) וכן
ככר ר"ר בכתבו וז' וז' סמ"ג כי בנכסין גדול הכירו
לקדש בשבט ולא כיו' וז' כ' כ' וז' וז' וז' וז' וז'
מורי' דבדוקא דמי' י' להסיר אין לך דוחק גדול מזה שכתבו
יחוסם גדולה מהבייש' וסוסה לא יקלן כל ימינו כמנע'
לפשוט מכל סכסולות ונולד כדור הכירו דחולס לא חששו
ולא חסור מכל סכסולות אלא וז' דכר' כדכר' שאלן אלא
אסור דכר' גיביר שמה יכתוב כמו שפירש דנמלא שאלן
א' משום דמי' קנינה קנין בשבט דכרפשי' הירושלמי וכו'
שיכתבתי מלכד דמי' ז' למינש כנאן שלא יכתבו
כסיוושין לגמרי ויכתבו חיוון כסיוושין וסוסה וסוסה
כסיוושס עד שרז' להסיר הירושלמי שאל רש' סל' מזה
יאלה סקטעות ונולד סל' סל' סל' סל' סל' סל' סל' סל'
איה אלא משודרת אלו י' לסקל מכת או דמי' קל'ם
איהל' בים כמו שכתב דמי' ס' וז' וז' וז' וז' וז' וז'
לנין אכלס הסודרת אלו שמונה לנכסס אחר ז' שם
מכת פירס וז' וז' וז' וז' וז' וז' וז' וז' וז' וז'
ז' בזמן אלא להסיר סקטעות אש' שכתבו ז' אסור לאסר
שקדש כ' כ' כ' קנינה קנינה עד כדכר' וז' וז' וז' וז'
דולס וכתבו הסו'ם וסוסה סוסה סוסה סוסה סוסה סוסה
מדי מנע' א' מקולין וז' וז' ס' כדכר' וז' כ' כ' כ' כ' כ'
ענין למנע' על דברי דמי' חס' (ופלג סוסה סוסה סוסה)
בשבט סדק. ועוד אי אומר דמי' לחלוק לומר דמינו סוס
לפי' שרי דמי' חס' א' ס' משום שבת אין מנכסין ולא
מקדשין וכו' וכתבו הסוסות שרי פרק הכריסס פירש' שמה
יתקן ז' שרי וז' וז' וז' וז' וז' וז' וז' וז' וז' וז'
נקיאים לעשות כל שרי שייך למנע' אכל לדיון אין אנו
בקיאים לעשות כל שרי ולא שייך למנע' ע"ל. וככר'
פשוט סוסה סוסה וסוסה בשבט כלל מקום ואף מלוס'
לנשואים לנכסין כלל שרי וסל' סוסה מנעס דברי הסו'ם דלא
שייך גיביר ז' בזמן סוס. וז' וז' וז' וז' וז' וז' וז' וז'
בנמלא סקטס שמה יכתוב ויורש סוסה סוסה סוסה
שאלן סקטס סוסה בעלמא הככות א' שרי ז' וז' וז' וז'

בשתיית סתם יינות הכותים ואין מוחה בהם, ואם יש להם על מה שיסמכו.

תשובה: גרסינן פרק המוכר את הספינה² בענין המדות: ת"ר אין עושין המחק צדו אחד עבה וכו', א"ר יוחנן בן זכאי אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר. אם אומר שמא ילמדו הרמאים, אם לא אומר שמא יאמרו הרמאים אין התלמידי חכמים בקיאים במעשה ידינו. איבעיא להו אמרו או לא אמרו, א"ר שמואל אמרה ומהאי קרא אמרה כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם, עכ"ל הגמרא. וכן אני אומר בדבר כי ירא אנכי לאומרו, שלא ילמדו עוברי עבירה מקום לסמוך עליו ויקילו עוד יותר. וירא אנכי שלא לאמרו, שלא יאמרו עוברי עבירה בכל מקום הלא בני המדינות אחרות שותין אותו ומלאך המות³ מה לי התם ומה לי הכא לענוש העוברים⁴, ואם לא היה מותר למה בני מדינות אחרות שותין אותו. הגם כי ראיתי כי טוב למצוא קצת טעם על מקומות שנהגו להקל בו ושלא יהיו כולם חשודים בעיני הבריות, שא"כ היו בני המדינות אלו שאוסרים⁵ היינו צריכים

הרשב"א בתשובה סימן תרל"ז⁷, דרשות מן המלך מהני והוי מכלל דינא דמלכותא. ומיהו כתבו שצריך להיות ראוי לכך והוא מרצון הקהלות שנתמנה עליהם, וכמו שהאריכו שם⁸. אבל מי שנתמנה שלא מרצון הקהלה עתיד ליתן את הדין אם הוא הגורם, וכמו שדרשו ז"ל במסכת יומא⁹ יראת ה' תוסיף ימים¹⁰ אלו כהני בית ראשון, ושלות רשעים תקצורנה אלו כהני בית שני וכו'. ופירשו שם¹¹ שנתמנו ע"פ מלך והם גרמו בנתינת ממון הרבה, וכמו שאמרו מרתא בת בייתוס עיילא תרקבי דדינרא שמינהו ליהושע בן גמלא כ"ג¹² וכו'. אבל אם מינהו המלך וקבלוהו הקהל עליהם ע"פ הכתב ההוא מהני ומועיל, וכן כתב הטור ח"מ סי' ג' ח"ל, ורשות שנותן המלך וכו'. ושולם מנאי משה איסרלש מקראקא.

קכד¹

שאלת ממני את שאהבה נפשי אם ידעתי טעם על מה סמכו, שנתפשט המנהג במדינת מעהרין בפרט ובכלל בשאר מדינות להקל

שאמר רבינו, וכמו שהאריכו שם כונתו על תשובת הריב"ש, כי תשובת הרשב"א קצרה מאד, עיין שם. 9 ט, א. 10 משלי י, כז. 11 ע"ש הגהות הב"ח אות א. 12 יבמות סא, א. ועיין תוספות ישנים שם וגם תוס' ב"ב כא, א דבור המתחיל זכור אותו האיש לטוב.

1 בהוצאות אמסטרדם תעא וסדילקאב תקצה השמיטו המו"לים תשובה זו מפני שרבינו נוטה בה להקל בדיני סתם יינם. עי' בשו"ת "משאת בנימין" להר"ר בנימין סאלניק תלמידו של רבינו, סי' כט, הדנה בענין יין כשר שהוליוהו בדרך עגלונים נכרים ג' ימים בלא שמירת הישראל". גם תשובה זו נשמטה מן הקובץ בהוצאת וילנא, תרנ"ד. ועיין לעיל סימן קכא הערה 12 וגם במבוא ח"ב אית כה. בכל הדפוסים נמצאת הערה זו לפני השאלה פה: "עורי מעם ה' עושה שמים וארץ, והוא יצילני משגיאה". 2 ב"ב פט, ב ועי' ג"כ כלים פ"ז משנה טז. 3 הושע יד, י. המלים "כי ישרים דרכי ה'" באותיות רשיי ובסוגריים בדפוס ראשון. 4 המלים "ומלאך המות" בסוגריים ואותיות רשיי בדפוס א. 4 על פי ב"מ לו, א. 5 כן הוא בדפוס ראשון, אולם בהוצאת ווארשא תקנו

לו רשות כיון דגמיר כמו שכתוב שם ולא המלך כיון דלא סביר. אבל במומחה דגמיר וסביר שמן הדין יכול לדון ביחדי בלא רשות, כדאסיקנא בריש מכילתין, רשית המלך מועיל לו להפטר מן הסעות, דלא גרע מ"ג דאתא מחמתיה עכ"ל. וכתב עוד שם שאין לאדם ליטול רשות מהמלך שלא ברצון הקהלות, ומי שעושה כן הוא מצער את הצבור ועמיד ליתן את הדין.

ושם בהגהות וחדושי מהר"ח אות י כותב: "בכאן ציינו המעתיקים אות ד' למראה מקום על הד"מ ובד"מ לא העיר על זה כלל. והנה העתקתי הדברים מן הד"מ כתיבת יד, וז"ל שם, בפסקי מהרא"י סימן סד כתב על אי שנטל שררה מן המלכות וגזרו על מה שכתבו בקנסות למלך, שהרשיע לעשות. ומ"מ משמע שם דאם רוצה לציית דין רק שאינו רוצה לשמוע לבעל דינו אינו יכול לגזור עליו ע"ש. ובתשו' הרשב"ץ סי' קכא האריך בזה וע"ש, ועי' בא"ח סימן כג מדין חזון שקיבל שררה מן המלכות ובי"ד סי' רמב נתבארו כל דיני סמיכה שנוהגין האידנא ע"כ. על אודות הריב"ש עיין לעיל סי' צב הערה 4.

7 בח"א משו"ת שלו. 8 הרשב"א אינו מזכיר שצריך הסכמת הקהילות שנתמנה עליהם רק כל זמן שעושה כחוקי מקומי דומיא דמלך ממש. וכן מה

הוצאת והכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

ספר

שאלות ותשובות

רבות ונכבדות · כהלכה משיבורת · איש להבורת · מהתלמוד שואבות ·
למעלה אחובות · לרוב ערבות · למטה אחובות · הוא האישל
הגדול ראש ואב לחכמים · האיר עיני ישראל כאורים
ותומים · כולם מימיו שותים ובתורתו חיים · אישר
איון ותיקן בחיבוריו · הגדולים הקודמים ·
וביותר בתשובותיו האחרונים הגאון
הגדול רבינו משה איסרלש
וצקל מקראקא :

למות הרבים קצו החלופים ה' החכם השלם מיני ועוקר הרים כהר' ר' ארלי' בן ז' בן מעלת
כבוד הגאון האפורס המנוח מוהר' ר' שאל זצ"ל בן כבוד הגאון תפארת ישראל בן הגולה
שמו אפורס בכל העולם · מוה' ר' יהושע העשיל זצ"ל שניהם מנוחתם כבוד היה צדק
קדושה והגליל · והשני לו החכם השל' כהר' ר' שמריה בן ה' בן כבוד המוסל
הרמני מוהר' ר' יעקב · בן ז' צדק הראדנא במדינת לעז :

הביאו לבית הרפ"ס שנית ברפ"ס הוהר נאה ומשיבות ומינה מכל מעות שנעלו בראשונות ובתוספת השוכה
הגאון מאור עינינו מוהר' ר' זצקל ברונים רשימים לתשובת הגאון המחבר · ומעט
מועד חידושים משלהם · כאשר יראה עיני הקורא ברם :

גרפה

באמשטרדם

בבית ובמצות

כהרר שלמה בן כהרר יוסף כ"ן זל פרופס
מוכר ספרים

בישנת תעא לפק :

שאלות ותשובות קכא קכב קכג קכד

יסגא והש"י יגדלכם לתורה ולחופה ולמעשים טובים ויארץ ימיכם וינתיבכם כחשק' ממני משה איסרלש מקראקא:

קכג על דבר הרב שנתנו לו שולטנות משר או מלך של אומות אי אמרנו כזה רגא ומלכותא דינא גרא דורא אמרין דהשירה והשולטנות שלדומחוקי המלך למנו' שררה למשול' למי שירצ' וראייה מעורא ונחמיה בן חכליה שהיו מושלים על פי כורש מלך פרס וכן שאר מלכי ישראל בבית שני וכן מציתו פרס כמה מדליקין בר' יהודה ראש המדברים בכל מקום שנתמנה על פי הקיסר וכן הוא בסוף פרק דמנחות והנסיכים וקאמר התם דהיה מורינא רבי נשיאה ופי' שם התו' דהקיסר מינהו שהיה למורה לבית הנשיא כמו שמענו ראש המדברים ש"מ שביד הקיסר למנות מורה ורב וכן כתבו הר"ב בש בתשובה סי' רע"א והרש"א בתשובה סי' הר"ז דרשות מן המלך מהני והיו מכלל דינא דמלכו' ומיהו כתבו שצריך להיות ראוי לכך והוא מצדן הקהילות שנתמנה עליהם וכמו שהאריכו שם אבל מי שנתמנה שלא מצדן הקהילה עתיד ליתן את הדין אם הוא הגורם וכמו שדרשו ז"ל במס' יומא יראת ה' תוסף ימים אלו כהני בית ראשון ושנית רשעים תקצורנה אלו כהני בית שני וכו' ופירושו שם שנתמנו על פי מלך והם נרמזו בנתינת ממונן הרבה וכמו שאמרו מרת' כתב ביתוס עיילא תרי קבי דרינא שמינהו ליהושע בן נמלא ח' ג' וכו' אבל אם מינהו המלך וקבלוהו הקהל עליהם על פי הכתב הדין מרגימו ועל וכן כתב הגמ' דה"פ סי' ג' ז"ל ורשות שטתן המלך וכו' ושלום מנאי משה איסרלש מקראקא:

(עוני מעס' עשה צאים וארץ והוא יצילני מנצחיה)

קכד ואשמע אחרי קול רעש גדול אשר העבירו קול במחנה לומר הבישו אחרי משה במעשה הנעשה על ידי מקרב שסדרתי קידושין תחת הרעפה כדרך הארץ שהכל יורעין סדר הכלה כמה נכנסה לחופה ויהיה באישון לילה כליל שבת בשעה ומחצה ברלילה והמעשה והסכרה אשר הכריחני לזה הוא מבואר נגלה לכל באי שאר עירנו והה מעשה אשר נעשה איש דוריה בארץ וזהם הכסף ממנו ושך בתו גדולה לכן וזע הראוי להוידע בימי שרוביה אשר ארך הזמן עד כניסתה לחופה הלך האב לעולמו והנה חיים לכל ישראל ונשאה הכתן שכולה וגלמודה אין לה אכ ואס כי אס קרובים נעשו לה רחוקים והעלמו עניהם ממנה וזלתי נואל א' אחי אמה אשר הכניסה לביתו כי אין לה גואל קרוב ממנו והיה כאשר באה בימים זמן נישואיה אשר היה ראוי לטובות טבח והבן צרכי החיפה לא ראתה שום תמונת הנדון ושאר צרכי' זולתי קול א' הבא לה שהטבול ותכין עצמה להתנה כי יהיה לה הנחניא והבתולה הנ' לעשתה כאשר ציו עליה נשים השכניות ושמעה לקולם גם כיום אותה כיסו' כהניומא כדרך הבתולות וכאשר נטו צללי ערב וכמעט קירש היום שהיו לקרוביה ליתן הנדוניא קמצו ידיהם וחסרו ממתנת ידם הראוי להסוהיה נחם מן הנדוניא כמעט השליש הנדוניא גם החתן נסוג אחר ולא רצה בשום אופן לכנסה ולא שת לבו לכל הדברים אשר דברו אליו מנהיג העיר שלא לבייש בת ישראל מכת כסף נמאס ולא אב' שמע רקבתן חרש אטם אזנו ולא שמע לקול מלחשים ולא קול גערת חכם תנינו ועי' והנמשך הזמן מכת קטטות ומריבות כדרך שאמרו לית כחובת דלית בה תיעור והצליח מעשה שכן עד שהגיע הזמן ה' להשוו עצמו וסדרתה החתן לכנס לחופה וש"א לבייש בת ישראל הנונה קמתי וסדרתי הקידושין בזמן הנ' וזכור כאשר מלינים עלי באחי להסיד חלונתן מאתי להביא ראיה וטעמי ונימוקי עמי ועל מה סמכתי כזה לומר כזה ראה וקדש:

גרסינן פ' משילין כל שחיבין עליו משום שבות משום רשות משום מצוה בשב' חייבין עליו כי ט' און מש' שבות וכו' ואון מש' רשו' לא דנין ולא מקדשין וכו' ואון מש' מצוה לא מקדשין ולא מעריבין וכו' ופרקי' בגמ' אין דנין והא מצוה קא עביד לא צריכ' דאיכא דעדיף מיניה ולא מקדשין והא מצוה קא עביד לא צריכא דאית לי' אשה ובנים ופירש"י ו' להא מצוה קא עביד כדי לפרות ולרבות ואמאי קרי ליה רשות עב' ו' לכתובה' פ' ה' וה' למחשבה בספ' גבי מצו' ומשיל' צ' דאית ליה אשה ובנים ולכן אינו מצוה כ"כ דומיא דהני דסיפא ולפיה יכול להיות דגם בדאיכא דעדיף מיניה אין דנין וכן גבי אשה דמשני דאית ליה אשה ובנים משמע אפילו אין לה אשה ובנים מכל מקום איסור וכתבו ה' לכל מקום הא דקאמר והא מצוה קא עביד ואמאי גורכו' ומשני לא צריכא דא' ליה אשה ובנים אבל אם אין לו מותר לקדש דמצוה קעביד והאריכו שם בקוש' ותירצו' לפי' רש' יורה ד' כתובו שם שה' ה' ר"ת והביאורו א' והנה' אמר הני דכנסו ארמליו צ' לבסוף מבע' שלא יה' כקונ' קנין בשב' ומפרש' הת' טעמ' דער' שלא קנה אינו זכאי במציאתי' ולא במעשה ידיו משכנסה וכה בכולם ונמצא כקונ' קנין כשכתב והוא

ג' כ' שמה תערים ותגמלו משום זה דמלתא דלא שכחא הוא כמו שלא חששו להיהא שוטה שהנקה את בנה וכן כתב הר"ן והביאו הר"ן בע"א כל שהוא מעיטא ומיעוטא לא חיישין וכו' ואחר שהוא אסור דבריהם שומעין להקל עכ"ל כ' כ' כמה נדון לומר דלא חלקו חכמים בתקנתן לחלק בין מיתה לגידושין וראייה לזה מדפרוכין פ' אע"פ ליה דאמרין התם נתנה בנה למנות נמלתו או מת מותר לנישא מיד ופרכי' שם מהא רחנ' היתה דרופה לילך לבית אביהו כ' ש' מ' דלא חלקו חכמים בתקנתם וקאמר שם לאו אדעתין והלכתא מר' מותר נמלתו אסור ופירש"י שגמלתו משום שרופה להנשא עכ"ל והשת' יש לדקדק דהרא דקיישא לדוכחה אמאי מת שרי דהא תנינן היתה דרופה וכו' דלא חילקו בתקנתן ואם יש לחק' רמת שאני א' כ' אמאי קא אמרי לאו אדעתין לחרצולי' מת שאני אלא על כרחך הא דקאמרי ליה לא אדעתין משום נתנה בנה למניקא או נמלתו קאמר והשתא בלא טעמא דפירש"י דחיישין שמה תגמול בנה להנשא היתה אסורה בגמלתו משום דלא חלקו בתקנתן כמו בהיתור דרופה ובלא מתניתין היתה דרופה היה לאסור בגמלתו מטעם פירש"י אלא ש"מ דבחדא טעמא לא סגי דלא חיישי' שמה תגמלוהו אלא עם טעמא דלא חלקו בתקנתן וא"כ בגדון דידן דארכבה מכת לא חלקו הוי שרי כמו במת' לא אסרין לה מטעם חשש שמה תגמלוהו ועוד נראה להיות ממה שהביא ר"ת ראיה דגרופה אסורה כמו אלמנה מהא דקתני מעוברת חבירו מניקת חבירו לא תנשא וקא פסק וחגי לא שנה נתאלמנה וכו' ש' נתגרשה עכ"ל וכתב האשיר' רמשים דקדקו הגאונים דאם נמלתו קודם שמת שחנשא דמשמע מניקת חבירו רוקא שהיתה מניקתו אבל לא שגמלתו וכן כתבו שאר הפוסקים כמו שהביאה דקד' בארוכה והשתא מאחר דקא פסקוהי מניקת חבירו בין במתה בין בגידושין ממילא הדיוק ג' א' אתרווייהו קאי דאם נמלתו שרי ולדעתנו זו היא תשובה נוצחת: עוד כתב מעלה' בענין שכתב המדברי פ' הגזול בשם ראב"ה אפילו לפירש"י רפי' דספרים יש כהן משום אנפירות ודין סקריקין וכו' וכתבת שאני גורם במדרכי שלי אין בהו אנפירות וכו' וכן שמעת ממני בלימודך ספר המדרכי אצלי הלא תמורה בעיני כי לא מצאתי שום דבר מונה במדרכי שלי בענין זה וכבר הגדתי במדרכי אחר מפע' ב' פעמים ולא הנהגתי דבר ולא נמצא שם שום מקום ולא משמש שם אף לחשוב שחורתי כמה שהגדתי ועל עיקר הפשט אני אומר שאין כאן טעות כלל וה' קאפי' לפירש"י דס"ל דכספרים גמי יש בהם דין אנפירות אם היה באנפירות ודין סקריקין אם היה בסקריקין ואינו כשאר מטלטלין דודאי לא מייאשיי הבעלים מספרים וצריכי' להחזיר הספרים בתנן לבעליהם אם היה באנפירות וגם להחזיר שלי' לבעלים אם היה בסקריקין כמו בשאר הקרקע מכל מקום בגדון דידן שהנח הספרים וברח אין דנין בהם אחר מאלו הדינים רק צריך לפדות בכל' דמיה שנתן בהם כמו שאר מטלטלים דשאני הכא שכתב והנח הספרים ואין בהם דין אנפירות ולא סקריקין כן ג' הפשט פשוט ואם שמע מעל' ממני להגיה כאן דבר כי ניימתי ושכיבנא קא אמינא אבל כבר כתבתי שאין דבר מונה לפני' ומה שכתבת שכתב' א' אשיר' כתב ואין בהן דין סקריקין היינו אם לקחן באנפירות אבל אם לקחן בסקריקין אפשר ריש בהן דין סקריקין כדברי המדרכי והכל עולה בסגנון א' וקשה עלי להגיד הספרים ללא צורך ומה שכתב מעלתך להגיד ר' צבא במקום ראב"ה כבר הגעתי למדרגת רחבא דפומביתא דאפילו לספקא דרבנא גרים והטוב בעיני עשה מאחר שכתבת שכך מצאת בשני מדרכי ישינים וזה אשר ראיתי להשיב בשאלתך וכן אהיה מוכן תמיד לך לכל צרכיך: והנה אחלה שתקנה לך אחר מספרי תורת העולה אשר לי בק' פויגא ותראה בו דברים פלאים בחכמת הפרד"ס ומה שיקשה לך הודיעני ואפרש לך כל הסתום בו כאשר רמזתי וכאשר השיגה ידי השגתי ככתבתי מה שכתבתי ושלום:

קכב שלומכם ושלוחכם יסגא מאד בני יניק וחכים במר יהודא הנקרא ליב שחיה לאורך ימים עם חבורך יעקב שי' עם שאר חבירי' הש"י יגדלכם לתורה ולמעשים טובים אשר שאלתם אתי מי שאין לו יד שמאל אם מניח תפילין בימין מידי דהוי אשיר יד ימינו נראה דאינו מניח כלל וראייה מחליצה דאשיר דגל ימין חולץ בשמאל לדעת מקצת הפוסקים ואפילו הכי אם נקטעה דגלו אינו חולץ כלל ובענין סכריא זו מצונו בתוספת פרק שור שנת' ה' לענין הא דרדוש התם נקי מחצי' כופריכו' ופירשו התוספות דגרע שור דשיך ככופר במקום דלא מתייב ככופר' מאש דלא שייך ככופר כלל וכן מצונו סכריא זו בהרבה מקומות והוא דרין בתפילין גרע מי שיש לו ימין ונקטעה ידו שמאלית מאלו לא היתה לו ימין ועוד דבתפילין ביד כה' תליא רחמנא ומאחר דיד ימין נשארה לו למה יניח בה תפילין הלא פטורה ועומדת וכו' משום שאין לו יד שמאלית תקרא דמין ד כה' אררבה כל שצדראניו יד כהה ולכן נראה לי פשוט דפטור ובה' שולחך

אכיל ליהו). כל התקנות, שחקנו לפי רוב העולם, ורוב אין להם כוס כדמוניה כולה שמעתא. ודוק ותשכח:

מ. (בענין חמץ בפסח כששים).

ועל מה שכתבת ששמעת מפי גדולים שהתירתי חמץ בפסח בסי' רב אחאי כמו כן (התיר), ולדברך ולדברי רב שאוסר אם נמל נגיר חמץ לבור הגדול או לחבית גדולה יאמר. ולאסרושי מאיסורא עשיתי ולתכונן לבשר מלה ועלה בידו בשר מלה. כי ראיות גדולות יש וכתבתי, אך אינך רוצה למרות ולהעמיק ולהתישב בדבר, כי לדבריכם אין רוב דברים מותרין בפסח. ועוד שחכמי עירך נשאלו בכך עיי' אחרים שלא מדעתי והורו כן:

י. (לקדש בשבת).

ולקדש אשה בשבת [למי] שאין לו בנים בדיעבד התירתי, ואסילו לכתחילה אם היה צורך שעה:

יא. (על קבולת בחייה בשבת).

ולעשות קבולת מרוחק התירתי שהגונים היו רוצים לסול שכרן כאילו עושין והוי אבר. שאפי' בשבת קבולת בגוים) לדברי הכל מותר ואסילו לכתחילה. ואעפ"י כל הרוצה להשיב יבא וישיב ואחזור ב', אם יימינו דבריהם. אך ענה גדולה היא לכל אדם להניח כעין קולות שלך ופריהסיאות ודברים של רבים ורובם עסקי נשים והדיוטות, כגון מכילת שביעי אם אמרת, ומכילת שבת שחזית, והדלקת נר, וכוס אירוסין ונישואין. שכל אלה הלכות סרהסיא ושל נשים ואפי' אם היו אמת לא היה לך להקל לנשים ולהדיוטות, כי ששהן של שקר. אך אני הוריתי דברים התלויים במאורע ובמקרה בעלמא ולא הפקרתי בעצמי כדי שיקראוני רבי. ומה שכתבת שאין לך לפרש עד שתשכור שליח ותוריענו יסח אמרת, שכך שנו רבותינו עשה לך רב וקנה לך חבר, ואין לך לתורות ולהקל ולשנות מנהג ולקלקל עד שתשכור שליח:

יב. (בענין סעודה שלישית בשבת).

ועל מה שכתבת) בסעודה שלישית מדיכן אני אוסר, אני כתבתי לך כתבתי (הראשון) מניין, ואם אחת מסיעו מלבך, מה אעשה, ומנהגנו תורה הוא ותרכות טובה, ואחת מורה בכך שכתבת שרוב פעמים אינכם עושים וקל לבטלו. ואם תבטלם יסח תעשה, שאתה ממחר לאכול. ואחרים מאחרים ומשהכרים, וקשה במנחת שבת יותר משאר מנחות כמו שפרשתי, רשכית הויקא ושכית שכרות, ומה שכתבת שסעודה שלישית נתקנה במנחה וסעודה גדולה היא, מרחנו בה קערות. שאין קערה אלא

דף מ' ע"ב. (ו) כל"ל במקום ולא כל (ונדפס ולאכול) מלי דחוס לי' אכילת. פסחים דף ק"ב ע"ב:

ט. (א) עיין פסחים דף ל' ע"א חוסי' ד"ה אמר רנח. (ב) רוח על מזי דף כ"ג ע"א על מלמנו של ר' עקינח ומח מי סנחכוין לפלות צידו נסר מזיז ועלה צידו נסר עלה וכו':

יא. (ח) כן הוא נכ"י ונדפס צנדים. (ב) עיין לעיל חסונה סימן ויו:

יב. (א) נחסונה ר"מ לר"ח אשר לפני לא נמלא. ח"כ כתב ר"מ לר"ח עד מכתב אשר לו פסחים ונאכלו כמה דברים מתוך חמכת שלפנינו. (ב) לעיל חסונה ר"ח סימן מ"ג

לוח ו'. (ג) שבת דף קי"ח ע"א קערות וכו' מדיחן לאכול נחן נמנחה. (ד) נדרים דף מ'

הסירכא נחקה ע"י מיעור באצבעות נחתה אז אפשר יכולין לקלוף הדלדול מריחה ולשום אח"כ רוק וזכר האפשר ללמד זכות על השוחטים שמביא הגחון בעל שנית יעקב בחלק שני סימן ס' שאומרים סירכא גמורה אינה נקלפת ואומרים שכן קבלו מדבותיהם שוחטים מומחים ולפי שהוצרך בשחיטת האחרונים שיש להסיר הסירכא בלי שום דלדול מריחה וא"ל אפשר בענין אחר עכ"ל ועיין עוד שם וכוונתם על דרך שכתבתי והנה כבר העיטור גאון הדור שהיו דבור שלפניו פה פירא על מיעור השוחטים על מה שממעינים והולכים הסירכא עד שגשגה כחוש ואז דוחין באצבע עד שנפסקה ואח"כ מפסיק הסירכא מן הריחה ועיין בכר"פ מכ"ש לפי דברי מעלה שמועדים באצבעותיהם ובפירושם ודאי מאכילס טרפות יען בעוכנו צריע כוונת מה שמקילים הקלם השוחטים במיעור ובמשמוש אשרי למורה העומד בפניו יתמו חטאים מן הארץ ואשרי לדור שזומע לקול המורה עליו רוח ממרום יערה פה פירא זה שנים רבות אינם ממעינים כ"ל מעדים לא"י.

שמעתי ממ"ו הגאון רבן של ישראל כשחזר בנן פדן עליון הנה ברוב הש"ע דע"ה המהדר להקל והרמ"מ מן המחמירי' ולענין מיעור ומשמוש בסירכא מוחלפת הש"ס ולדאי שחכמי ישראל הסכימו להישך כי רבו המכשולים בעיה מקולה זו במיעור ומשמוש מה שאינן בכל הקילות שזכר המהדר אמנם כן קבלנו עליו ועל זעמנו ועוד עולם בחדושי' אשכנז ופולין הכמשכ"י אחר הרמ"א משה חננת ואורחו אלה ומינה לא תזוע הכ"ד העמוד מזד ודורש שלמו וט בחו.

הק' חלעזר פלפולעל

(ב) גליון ש"ס ס"ק ה' כ"ט הלכ עכ"ל ובמסע דח"ס סי' ע"ר וע"י ב"ה גליל שלח כמלא זה לב אס יש לחלוק שח"ל כט"ל וכיוצא חולין אבל אס חין מקום לחלוק שנטל משם או כאבד חין להקל וכ' הגאון בעל כו"פ אס טרע ב"ר שלח ה' לב ומחירו מאכיל טרפות לשי"ל.

(ש"ס) גליון ש"ך ס"ק ח' וא"ל צ"ע הא בכל לב יש דס בחללו וכו' עכ"ל וי"ל מדנקט המהדר קורט דס משמע קצת שנתקשה ראינו כשאר דס הנמלא בחללו שהוא כמות.

(ש"ס) גליון ט"ז סוף ס"ק ד' כתב מו"ח ז"ל אס נמאז ע"ס וכו' ואס לדין יש תשובה וכו' עכ"ל וכיוצ הש"ך בנה"כ ח"ל ולענ"ד חין להוסיף על טרפות כיון שהכשרות חכמי הדור וכו' וכן קבלתי שכתב פצמים הורו כן גדולי הדור הלכה למעשה וכו' והצ"ס כתב דוקא אס מראהו נוטה לחודס או לשחור אבל ע"ס לנן לא חמס ע"ס שאין בו חוד כלל מכשיר הפרח ס"ק"ה ואס המורה מוסיף אס הוא ע"ס או נתקשה מרס רחיתי בחד"ס יטילו לפשרין מעליע או יתור.

תשובה שכ"א

להרבני המופלג בתורה מ"ה מרדכי בריסקר בק"ק טאירובי (מ"א) שלשה דברי חכמה שאל ואשיב על ראשון ראשון מה ששאל בארץ מו"ח שאין להם מרה או שהמרה אינה חלל הכבד כמו של צ"ח אי סני לדין בשני זיתים ח"ד מ"מ בעיני כו"ח במקום שגרה במונים אחרים.

אחרי ידידי' כנר דברו מזה בעל מכתב יעקב בכלל פ"ט אות כ"ד וכתב הדעה מכרעת דלא בעינן מ"מ לריכ"א צ"ע עכ"ל ובעל פני מנדים ס' מ"ח סוף אות ח' כתב עליו אף שהגיה בל"ע מ"מ מחבר דסניא ב"ב

חלל כהן בצער הריחה וגם החב"ש מקיל בה"מ בקדום עליון לבד וגם ילוח להטריף דע"ה הרי"ת והראב"ד שאין שינוי מראה פוסל חלל ברובה ובחדושי' כתבתי כמה ראיות לזה.

(ל"ב) גליון ט"ז סוף שאין חנו בקיאים וכו' וכן בהה"ח דכ"ל ל"ו ס"ק ב' דנגלה הריחה וכו' עכ"ל ובש"ך שם ס"ק ט' לא כתב כן ועיין בנה"כ.

(ש"ס) גליון ש"ך ס"ק ח' ויש מחמירין וכו' דלכ"ע בדיקת הריחה חלל מדרבנן וכו' עכ"ל ולא משום מעוט ומאי ורגיל להיות טרפה אמרו חכמים חלל משום דמזוי ורגיל צה ריעותא חלל לאו כל הריעותא המלויות צה טרפה והארכתי בזה במק"ח בס"ד.

(ש"ס) גליון ש"ך ס"ק י"ג אפילו מפולג וכו' וכ"כ כל האחרונים וכו' עכ"ל דלא כט"ז.

(ש"ס) גליון ש"ך ס"ק י"ז אף אס וכו' ובסרכה בארשו חוכא או חומא ע"מה כשרה וכו' עכ"ל דלא כט"ז ועיין בנה"כ.

(ש"ס) גליון ש"ך ס"ק ל"ב ט"ז וכו' משום סיבות דמכתות מחמת השקאה עכ"ל וכ"כ מהרמב"ם צפ"י המנהג כי ההשקאה קודם שחיטה וכו' ואס יש צה סירכא הלישה כמטת וכו' עכ"ל משמע רכח חלושה שאינה מטרפת וצוה י"ל קצת הסגת מ"ז כ"ע על הש"ך צ"ס ג"ח דר"ה ס"ה"כ ס"י קמ"ב ע"י"ש חמס רחיתי צהרמב"ם פ"ח מ"ל ח"מ ה"ט שכתב בפירוש כדי שיה' כוח להפסט בפירש"י והר"ן.

(ש"ס) גליון ש"ך ס"ק ל"ח דגייס וכו' דדוקא בעגלי' הרב"י וכו' עכ"ל עיין בתורת חיים במס' חולין דף קכ"ב ע"ב כ' להחמיר בעגל כל שכתב חפשי שאינו יונק ע"י"ש (ש"ס) גליון ש"ס ועיין לעיל ס' ל"ה ס"ק מ"ו עכ"ל עיין לקמן ס' כ"ז ס"ק ג'.

(ש"ס) גליון צ' הנהגת הרמ"א סעיף י"ח וכבר כתבתי שכתבו להקל בסירכא המכתקה ע"י מיעור ומשמוש עכ"ל רח"י בשמלה חדשה סעיף כ"ז אס בסרכה הריחה לדופן ויש מנה דופן אפ"י ביהקת ע"י מיעור נהגו להטריף ע"י"ש בחד"ס ס"ק ע"ד ובהיותי במדינת מעהרין לא רחיתי טהגן כן וכעת כתבם ספר פני מנדים ורחיתי שכתב עליו וא"ל לא מלאתי זה בפירוש אי"כ יש ללך אחר המנהג והיכח דהנהג למשך אף כה"ג חן לגעור בהם צ"פ"ט בה"מ ועיין שו"ת גאונים בחדושי' ס' ל"ב.

תשובה ש"ך

לק"ק ווייטנברייטש

צ"ע יוס' ה' מ"י ח"ר ל"ג בעומר תקעט"ל פראג.

כוס של ברכה חשף ובס"ה אחרת לשלם עד חין חקה לאחר יקר ידידי וחב"י הרבני המופלג והמופלג בתורה ויראה כאחר בו הפלחה ומורה הוראה מ"ה בער בלחך כ"י

מכתב מעלהו קבלתי חמש לעת חלה השמש ושחח לבי ותעלוזנה כלותי שדברי עשו פרי קודש שנתקבל למורה לעדיו וח"י גדולתו ותהוה ארכא לשלוחו מתחלה על כסא ולבסוף על מזוזה בין ט"י וכו' דחכמי חמן. וע"ד שאלתו האריכות צוה ללח לודך אס ידענו ברור שהיא סירכא ודאי טרפה חשילו אס אינה מנבבן ובדיקה לא מהני דאין חנו בקיאי' בבדיקה חלל שאנו אומרים שזו ירר בעלמא ונמעכה בין האצבעות דאס היא סירכא לא חנהקה בין האצבעות ומה שבדק' אחר המיעור ברקן או במים פושרין בדיקה זו היא לחומרא דאמרינן אפ"י כהמעכה בין גלגול האצבעות אפ"ה אס תבצבצ טרפה ועיין ט"ז ס' ל"ט ס"ק ו' אבל המיעור באצבעים הוא מאכיל טרפות חשילו אס אינה מנבבנה חמס אס גוף

15/07/2018 14:04

והמעט דס"ל רחופה היא ההינומא ומה שמדויקין תחת החופה במזמזמי חתן וכלה וזה אינו אלא בבתולה ולפ"ז באלמנה ליכא קנין חופה והקנין הוי הביאה ולכן אסור בשבת ופירשו דמה דאיתא בירושלמי ריש כתובות הל"ן דכנסין ארמלין צריכין לכונסן מבעוד יום כלומר לבא עליה דוהו מטעם שאין לה חופה אבל יש חולקין וס"ל דגם בבעולה יש חופה רחופה מקרי היחוד הראוי לביאה וזה שוה בין בבתולה בין באלמנה וגרושה ונא"ל סק"ז וס"ל כהע"ז ע"ש והירושלמי שאומר הל"ן דכנסין ארמלין כונתו משום דבתולה בלא"ה אסור לבעול בתחלה בשבת דכן הוא שיטת הירושלמי וכונת הירושלמי ליחוד הראוי לביאה וגם בבתולה כן הוא לדידן דקיי"ל דיותר לבעול בתולה בתחלה בשבת וכבר בארנו זה באה"ע"ז שם ושם בס"י נ"ה הארכנו לבאר מהו חופה ובסעיף י"ד שם בארנו דהפוסקים לא פליגי כלל ע"ש ושם בס"י ס"ד סעיף י"ז בארנו דגם באלמנה ליכא מחלוקת ואם היה יחוד הראוי לביאה מבעוד יום יוכל מדינא לבעולה בשבת וגם בבתולה יש מצריכים דוקא יחוד הראוי לביאה מבעוד יום (נא"ל סק"ז כס"מ"ז) אך באלמנה לבד הדין כתב המהרי"ל שיש סכנה בדבר לבא עליה ביאה ראשונה בשבת (ס"ל) ובאה"ע"ז שם הבאנו שהיתה מעשה כזה ותיכף מתה ע"ש ולכן אנו רגילין להזהיר על זה מאד וזהו רק באלמנה ולא בגרושה דבגרושה אם היה יחוד הראוי לביאה מבעוד יום יכול לבא עליה בשבת והיחוד שמבעוד יום צריך שלא יהא שם שום אדם בהחדר (ס"ל) ואם לא היתה ראויה לביאה מבעוד יום כגון שהיתה טמאה אסורה למבול בשבת דאסור לו לבא עליה בשבת שהרי מקודם לא קנה אותה כלל כיון שלא היה יחוד הראוי לביאה (ס"ל) ומצינו על החמ"ח וגם ה"ט ע"ש הציג על החמ"ח ע"ש :

מן דבר פשוט שאסור לגרש בשבת אפילו היה הגט כתוב מבעוד יום ואין בו פסול מוקדם כגון ע"י שליח או שאינו כתוב בו שם היום אלא שם החודש דכשר ג"כ מ"מ אסור לגרש כמו שאסור לקדש שהרי בהגירושין מפקעת א"ע מרשותו והוה קנין אך בגמ' שכיב מרע דתקף ליה עלמא ונראה שימות מיד ותשאר זקוקה לחליצה או ליבום איתא בגיטין (ע"ז:) שהתירו חז"ל להקנות לה החדר שהגט מונח שם והיא תעשה בו חזקה ע"י פתיחה ונעילה ונמצא שנתן הגט דרשותה ע"ש :

גם באין לו אשה ובנים אסור לקדש אלא שמקשה על לשון המשנה דקרי לה רשות ע"ש וכן מבואר מדברי הר"ף והרמב"ם והרא"ש והטור שלא כתבו דבאין לו אשה ובנים מותר לקדש אבל רבינו תם ז"ל בתוס' שם פ"י דאעיקר דינא פריך דודאי באין לו אשה ובנים דהוי מצוה רבה והוה חפצי שמים אין לאסור מלקדש בשבת ומתריץ דמיירא ביש לו אשה ובנים אבל באין לו באמת מותר ואפילו לפ"ז יש להסתפק בנשואין אם מותר והיינו כניסה לחיפה משום דוהו קנין גמור שקונה אותה למעשה ידיה ולמציאתה ולירושא ולא דמי לקדושין או אפשר דגם זה מותר שהרי גם הקידושין הוי קנין שקונה אותה לאשה ומ"מ התירו ולכן אפשר לומר דגם נשואין כן הוא וע"ש בתוס' ונר"ן :

ויד והנה לדינא ודאי קי"ל כרוב הפוסקים וגם ר"ת עצמו כתב בתשו' שאין מקדשין אלא מדרחוק גדול ואפילו קידשה מבעוד יום אסור לכונסה לחופה בשבת (ור"ן ע"ס) ומ"מ כתב רבינו הרמ"א ז"ל ויש מתירין לקדש היכא שאין לו אשה ובנים ואפשר דה"ה הכניסה לחופה שרי ואע"ג דלא קי"ל הכי מ"מ סומכין על זה בשעת הדחק כי גדול כבוד הבריות כמו שרגילין שלפעמים לא היו יכולין להשוות עם הגדוניה ביום ו' עד הלילה דעושין החופה והקידושין בליל שבת הואיל וכבר הוכנו למעודה ולנשואין והוי ביוש לכלה ולחתן אם לא יכנסו אז ומ"מ לכתחלה יש לזהר שלא יבא לידי כך עכ"ל ואצל רבינו הרמ"א עצמו היתה מעשה כזו בקראקא כשהיה אב"ד בשם ביתומה שנמשך כשני שעות בלילה וסידר בעצמו הקידושין והחופה כמ"ש בתשו' ולעזה עליו כל המדינה והארץ שם לבאר דגדול כבוד הבריות וצער חתן וכלה ושמענו שמן מעשה זו עשו תקון בקראקא שלא לעשות שום חופה בע"ש ותקון יפה הוא דכמה קילקולים יש ע"ז ובאים לידי חילול שבת ובפרט בימי החורף שהימים קצרים ובכל מקום שאפשר להנהיג כן שחרם מרובה מן השמים ועכ"פ גם כשא"א להנהיג כן החיוב על כל יראי אלקים לראות להקדים החופה כל מה שאפשר :

מן וכתב רבינו הב"י בסעיף ה' הכונס את האלמנה לא יבא עליה ביאה ראשונה דא בשבת ולא ביו"ט עכ"ל וזהו מירושלמי וביאור הדברים דהנה באה"ע"ז סי' ס"ד גתבאר דלבתולה יש חופה ולא לבעולה ע"ש